



**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Sectio IV. Discrimen à vitiis Collectionum inter se collatarum desumptum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

ximâ sui parte Decretales ejus Pontificis complectebatur, quo sedente aliud *Lateranense* Concilium habitum non fuerat; eamque ob causam Compiler putavit, haud necessariam esse numeri designationem. Oritur etiam illa omisso ex eo quod in inscriptione adjicitur Conc. *Lateranensi* nomen Pontificis, sub quo habitum est.

Ejusdem generis Concilia sunt *Arelat. Mogunt. Vormacens. Parisiens. & Toletanum*, Textus ab iis Conciliis sic laudatis desumpti, sunt aliquandò apud *Gratianum* v. g. *Cap. 1. de Divort.* à Conc. *Vormacensi* sumptum, refertur *Can. 2. CAUS. XI. QUÆST. I.*

Quoad Textus à Patribus aliisque Autoribus Ecclesiasticis excerptos, paucissimi laudantur omiâ mentione Scripti, à quo excerpti sunt, illudque genus desumptum est vel ex Sententiis Patrum, ab omnibus cognitis & approbatis; tale est effatum *Augustini* ex quo facta est Regula Juris *non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum*, *R. 4. in 6.* desumptum est illud ex *Cap. 5. de Ujuris*, in quo laudatur. Tale est etiam hoc; *qui timore pœnæ facit, aliter quam debeat, facit, idèd jam non facit. Cap. 8. de Reg. Jur.* vel desumptum est à *Gratiano*. Tale est *Cap. 1. de Crimine falsi*, relatum à *Gratiano. Can. 80. CAUS. XI. QUÆST. III.* Tale est etiam *Caput 9. de Reg. Jur. desleat peccator, quia offendens in uno factus est omnium reus*, relatum *Can. 1. de Pœnit. DIST. I.*

INNOCENTIUS III. à *Gratiano Can. 1. DISTINC. XXV.* Sententiam *Isidori* accepit, quam laudat *Cap. 7. de Offic. Archidiaconi.*

SECTIO IV.

Discrimen à vitiis Collectionum hic inter se collatarum desumptum.

Difficillimum fuisset ita exponere discrimina à Formâ vel Materiâ Collectionum quæsitâ, ut nihil interim diceretur de plurimis earum vitiis, quæ majora sunt apud *Gratianum*, quam in Collectionibus posterioribus. Incongruæ Divisiones sive Corporis Collectionum, sive singularum earum partium sunt defectus ordinis, qui ad Formam pertinet. Laudatio Textuum supposititiorum; legitimorum, aliis quam suis Autoribus attributorum; laudatio Conciliorum & Canonum omisso quoto in utrisque; laudatio Pontificum item omisso quoto; laudatio Patrum, aliorumque Autorum, Polygraphorum, opere non designato; laudatio Scriptorum omiâ mentione loci, in quo Textus adductus situs est, sunt vitia quoad Materiam, de quibus non loqui non potuimus in *ss.* præcedentibus. Verùm, quoniam de ejusmodi vitiis agendo, generalem tantùm eorum notionem dedimus, hic distributionem aggredi possemus. In eo tamen inutilis est Labor noster, quoniam plures Auctores id fusiùs executi sunt, ac præ cæteris *ANTONIUS AUGUSTINUS*, in suis Dialogis de *Emendatione Gratiani*, ejusque operis Editor postremus *BALUSIUS*, nec non *Correctores Romani*, quorum notæ Corpori Juris adjectæ sunt, nihil proindè ferè superesset præstandum præter exhibitionem epitomes observationum illorum, hanc autem *DOUJATUS* executus est *Prænot. Canon. Lib. IV. Cap. 12.* Utilius itaque ducimus immorari, in describendis erroribus & corruptelis Disciplinæ, sparâs in iis Collectionibus; ad quod nos accingemus, postquam observavimus omisiones quasdam notabiles in *DECRETO.*

Prima est quod in illo plures inseri potuissent insignes *Canones*, temporis, quo prodiit, anteriores. Tales ii sunt, quos *BERNARDUS Papiensis*, primæ veterum Collectionum Autor, sæculò collegit, unâ cum Canonibus, sub editione *Decreti* ad suæ Collectionis atatem conditis. Indè sumpti sunt Textus *ALEXANDRO III.* anteriores, qui collocantur sub Titulis non paucis Collectionis *GREGORII IX.*

Secunda est, quod ad calcem, aut in fronte operis, collecti non fuerint *Canones*, qui voces in Jure frequentiores & Regulas Juris continent. Hos defectus supplevit idem *Bernardus*, Titulo de *verborum significatione* & Titulo de *Reg. Juris*, quorum prior *Tredecim* continet Textus *ALEXANDRO III.* anteriores, & posterior *Quatuordecim* ejusdem conditionis.

Tertia est quod relictum sit *IVONIS Carnotensis* exemplum, à quo magna pars operis quæsitâ est, inchoatumque illud non fuerit à Canonibus circa Fidem Catholicam versantibus, quæ fundamentum est cæterorum Canonum de Moribus aut de Disciplinâ agentium, sive adervatum, ut ea, quæ circa Juris Canonici Principia versantur, Constitutiones, Rescripta, Consuetudinem; sive sigillatim Definitiones, aut Constitutiones in certa Argumenta contineant, ad alterutrum Caput, aut utrumque pertinentia. Autor primæ veterum Collectionum nec non Autor secundæ in simile vitium lapsi sunt, quod vitavit Autor tertiæ *Bernardus*, Canonicus Compostellanus, quæ cum non placuisset, quoniam multas res continebat Judicis non congruas, Collectioni *PETRI Beneventani* occasionem aperuit. Illa incipit à Titulo, de *summâ Trinitate & Fide Catholicâ*. Exemplum hoc secutus est *GREGORIUS IX.* servavit hanc inscriptionem, eâ neglectâ, quam gerit *Titulus I.* quartæ Collectionis ab Autore Canonico compilatæ, quæ nihil diserte dicit de Trinitate, sed tantùm de Fide Catholicâ.

Errores, qui in Collectione *Gratiani* occurrunt, sunt vel in Canonibus, quos refert, nec refellit, vel in conciliationibus Canonum, quos invicem opponit absque justâ scriptis causâ. De utroque errorum genere agemus, hic præcipuè de posteriore. Auctoritas & fama, quæ *Gratianus* apud Canonistas fruitur, postulat, ut sæculò discutiantur ejus dicta, ne quis in errorem inducatur. Præterea, ejus Collectioni peculiare sunt illi errores, quia in eâ solâ propositum fuit componere *Canones*, qui contrarii sunt aut videntur. Hujus propositi excusatione fortè purgabitur Autor in eo, quòd multos collegit *Canones* abrogatos, aut erroneos, posito quòd abrogationem, erroresque amovere curaverit, inter Collectiones *Reginonis*, qui, relatis Canonibus erroneis circa Matrimonium, observavit, eos ab Ecclesiâ Catholicâ non esse receptos.

ARTICULUS I.

Errores & menda Prime Partis.

DISTINCT. I.

G*ratianus* Jus Naturale cum Jure Divino positivo confundit, inquiens Jus Naturale esse, quod in Lege & Evangelio continetur, nomine Legis Divinæ seu Naturalis, censerit quod licitum est, *fas*; Legemque Mosaicam Legi Naturali annumerans. Porro, hæ duæ Juris species valde discrepant, Jus enim Naturale Animæ rationali insculptum est, & proindè omnibus Hominibus commune est, ab Homine divelli nequit, ei congenitum est, & nunquam extinguetur: pleraque autem Præcepta Juris Divini positivi, eos tantùm ligant, quorum causâ conditi sunt, Judæos scilicet & Christianos; non nisi per Scripturam, aut Traditionem innotescunt; Judaicæ Leges abrogatæ sunt, vimque non sortitæ sunt, nisi à suâ promulgatione inter Israëlitas; Præcepta Christianos adstringentia edita sunt, unâ cum Prædicatione Evangelii, cumque eâ desinent, talia sunt præ cæteris ea, quæ Sacramenta attinent. Ea, quæ ab initio viguere, æternumque vigeant, ad Legem Naturalem pertinent, & resolvuntur in Præceptum dilectionis Dei, omniumque, quæ diligi iussit Deus. Vid. V. priores *DIST.* fallitur cum dicit infra *Can. 5. DIST. I. Consuetudinem in scriptis redactam, Constitutionem sive Jus*

voça-

vocari; Scriptura enim Consuetudines ab invicem non distinguit, quoniam semper attenditur origo, quæ omnem consuetudinem præcedit.

Vix ab errore purgari potest in eo, quod dicit DIST. XIII. *adversus naturale Jus nullam dispensationem admitti, nisi forte duo mala ita urgeant, ut alterum eorum necesse sit eligi*; Jus enim naturale dispensationem non excludit, nisi ratione mali culpa. Si autem hæc regula Gratiani exceptionem patiatur, oportet, ut exceptio intelligatur de malis culpa, & proinde ut Autor opinatus sit, aliquem versari posse in necessitate peccandi, eoque in Casu minorem culpam eligere eum debere. Exempla, quæ ibi afferuntur, Gratianum non purgant; is enim, qui jurejurando interposito, aut fecis, pollicitus est se malum aliquod patraturum, non tenetur promissioni stare, quoniam ea nulla est: itaque non subit periculum violandi Juris Naturalis, sive omittendo, quod pollicitus est, sive illud exequendo; frustra igitur plures Auctores hic Gratianum excusare nituntur, maxime ANTONIUS AUGUSTINUS, HERICOUST, VAN ESPEN, repugnante S. ANTONINO, qui illum arguit.

DISTINCTIO XVII. insinuat nullum Concilium legitime cogi posse, præter autoritatem Pontificis, multos referendo Canones, qui illud declarant, nec eos improbando; ex iisque DIST. XVIII. inferendo, Concilia Provincialia à Pontifice non convocata, jus non habere condendarum Constitutionum, sed tantum corrigendi, imponendi & indicendi, quod aliàs statutum est & generaliter & specialiter observari præceptum. Quæ opinio est error illatenus inauditus, undè fit, ut, præter suum morem, nullum referat Canonem, in utramque propositionis Distinctioni præfixæ partem, sed Canones tantum colligit, quibus probet multoties quotannis habenda esse Concilia, constitutas esse pœnas in Episcopos in iis interesse negligentes, & Metropolitanos ea convocare non curantes; doceatque, quid agere debeant Episcopi, quos legitimum detinet impedimentum, & quid præstare debeant, postquam à Concilio redierunt. Mirabile est propterea illum Autorem, sic de Conciliis Provincialibus sentientem, magnam eorum copiam collegisse, quæ singulares Constitutiones continent, quas à nullo Concilio Generali vel Pontifice haurire potuerunt; multo magis illum eos laudavisse, ut suum impugnet aut confirmaret propositum.

Erronea sententia est, quæ putat, omnes Decretales nomen Pontificum gerentes vim Constitutionis habere, ne exceptis quidem iis, quæ saltem dubiæ sunt, & quas supposititias esse verosimilimum est, ex eo quod pluribus Saculis ignotæ fuerunt, nec repertæ sunt in Registris Epistolarum Pontificiarum, ab eo qui collegit universas quas reperit; & quod Disciplina repugnet, quæ vigeat ætate, quæ conditæ dicuntur. In eâ tamen opinione versatur Gratianus DIST. XIX. Canones autem, quos in illius opinionis gratiam affert, non loquuntur nisi de Pontificis Decretalibus extrâ dubium germanis & pro talibus habitis.

Item ab errore non vacant opinio quæ universas Pontificum Decretales inter Canonicas Scripturas collocat, temerariaque autoritatis Augustini adhibitio, cui talis error adscribitur: id tamen facere non veretur Gratianus ibid. Can. 6. eoque gravius peccat, quod agnoscat quosdam esse posse Decretales Doctrinæ SS. Patrum, vel Præceptis Evangelicis adversas, ut patet ex restrictione subjectâ Can. 7. scilicet ea, quæ dicit circa autoritatem Decretalium intelligenda esse de Sanctionibus utroque vitio carentibus.

Non erravisset Gratianus, si attendisset autoritatem Decretalium Siricio anteriorum propterea, quod à Corpore Canonum absunt, in dubium vocatam, non tamen idèo impugnari, quod AGA illi Corpori inserta, ab eo vim Canonum habeant; verum quia persuasum habeant Critici, exulantes à Codice Epistolæ non esse Autenticas, & proinde non esse reci-

piendas, ut Leges. Ob hunc autenticitatis defectum, Pontifices Collectionum Decretalium Confirmatores, passi sunt aut jufferunt, ejusmodi Decretales non recipi, nec in Scholis, nec in Judiciis, ut probatur in Observationibus circa Confirmationem Collectionum.

Idem Autor ab errore, de quo agimus, cavere etiam potuisset, ponderando Can. DIST. XX. in quo LEO IV. Decretales SIRICIO anteriores inter Regulas Judiciorum non numerat, insinuatque ad id necessarium esse, ut apud Apostolicam Sedem habeantur simul cum Canonibus, id est, in Corpore Canonum.

Quod Gratianus ait, DIST. XXI. *in his omnibus quanto gradus celsior, tanto major autoritas invenitur. In Majoribus siquidem est regendi, & jubendi potestas, in Minoribus est obsequendi necessitas*; erroneum est, nisi restringatur ad casus Canonibus præscriptos; nam potestas Superiorum Canonibus ordinatur: undè nata sunt hæc præclara verba Episcoporum in Concilio Pontigonensi congregatorum an. 876. se non nisi juxta Canones obtemperare Pontifici debere SESS. I. Undè etiam orti sunt Textus, qui disertè aiunt, Patriarchas, Primates, Metropolitanos, aliam in Suffraganeos autoritatem non habere, quam quæ ipsis à Canonibus conceditur, Can. 8. 9. QUÆST. III. cap. 9. de Officio Jud. ordinarii.

Silentio suo Gratianus approbat opinionem NICOLAI I. contentam. Can. 6. 7. 8. & 9. quam Concilia Pisanum, Constantinense, & Basileense, erroneam censuerunt; scilicet, Pontificem à nullo Concilio judicari posse; illæ enim Synodi Superioritatem Concilii Generalis super Pontificem tuitæ sunt, altera suo factò, alia tùm Decretis, tùm factis suis: Prior deposuit GREGORIUM XII. & BENEDICTUM XIII. secunda deposuit JOANNEM XXIII. tertia EUGENIUM IV. Dux autem posteriores definierunt, saltem in Casu controversiæ circa Fidem, aut Schismatis, aut Reformationis Ecclesiæ Universalis, Concilio Generali subditum esse Pontificem.

VAN ESPEN in DIST. XXII. notat errorem Gratiani circa Canonem Concilii in Trullo, relatum ibid. Can. 6. quo ita loquens inducitur Concilium, ut significet, se, dùm Sedi Constantinopolitanae Secundum locum assignat, nolle eam in rebus Ecclesiasticis Romanæ Sedis instar magnificare, quamvis Concilium contrarium dixerit; adjicitque Romanos Correctores emendavisse hunc errorem, scripto *nec non, pro non tamen*. Observat is præterea Gratianum ita composuisse hunc Canonem, ut Romanam Ecclesiam extrâ numerum Sedium Patriarchalium locaret, inter eas computando tantum Constantinopolitanam, Alexandrinam, Antiochenam & Hierosolymitanam, secutosque errorem Gratiani Canonistas, quamvis hic Autor Can. 7. ibid. referat Concilii VIII. Generalis sedente ADRIANO II. habiti Definitionem, quæ Pontificem Patriarchis annumerat, quos inhonorari, vel loco moveri à quoquam Mundi Potentium, vetat. Clausulam continet Can. 1. DIST. XXV. cujus occasione Van Espen observat, errorem Gratiani Archipresbyterum Archidiacono subjecisse, adversus Definitionem Veterum rationi congruam. Sic concipitur illa clausula, *Archipresbyter verò se esse sub Archidiacono, ejusque præceptis, sicut Episcopi sui sciat obedire*. Contendit ille inde factum fuisse, ut Pontifices cap. 7. de Offic. Archid. & cap. 1. de Offic. Archipr. hanc subjectionem approbarent, quia Canones antiquos à Gratiano laudatos, non nisi apud ipsum habebant. Quoad errorem illum probat ex M. S. Epistola ISIDORI Hispalensis, relata in hoc Can. 1. aliisque autoritatibus, quæ ostendunt, hanc clausulam à suspectâ manu fuisse adjectam. GONZALEZ in cap. 1. de Offic. Archipr. n. 3. refert Canonem Concilii Emeritensis an. 666. qui Archidiaconum Archipresbytero subicit, illum post hunc enumerando, Isidorus obiit an. 636. justa est hæc subjectio, eamque postulat Dignitas Sacerdotii supra Diaconatum. Mutatio, quam deinceps invexit usus, partim fortè nascitur ali-

aliunde, quam ab errore modo observato. Archidiaconus erat Episcopi Magnus Vicarius, hujus Dignitatis ratione Archipresbytero Superior erat.

HALLIER contendit, hunc usum in Hispaniis cepisse, à quibus in ceteras Regiones manavit. Opinionis ejus momentum est, quod Textus de illa Superioritate agentes ab Hispanis prodeant, forte clausula observata, primus ejus fons fuit.

Infra *Can. 1. Dist. XXVII.* dicit *Gratianus*, Diaconum, qui uxorem duxerit, matrimonio contracto posse uti, si à Ministerio cessare voluerit, quoniam tanta vis est Sacramenti, ut per Votum non dissolvatur. Item *Dist. XXXI.* continentiam Clericorum accommodans regulas, quas *Dist. XXIX.* proposuit ad conciliationem Canonum, qui pugnare videntur, inservientes, quæsitâ à circumstantiis temporis, causâ, loci, personæ &c. falso supponere videtur antè *GREGORIUM M.* extitisse tempus, quo Sacerdotes ab Uxoribus antè Sacerdotium ductis abstinere non tenerentur. Tempus quoque, quia nondum institutum, ut continentiam servarent. Porro, falsum est circa tempora *S. Gregorii* exeunte VI. vel Incunte VII. Saeculo, Matrimonii sic contracti usum Presbyteris & Diaconis licitum fuisse. Itaque, vel erravit *Gratianus*, vel ejus verba restringenda sunt ad eos, qui in Sicilia promovendi essent ad Subdiaconatum. Canonès sequentes, additâ Correct. Rom. notâ, hanc interpretationem confirmant.

Duplicem errorem *Dist. XL.* silentio approbat. Prior est, Sedem Romanam Pralatos suos sanctificare, nisi antè promotionem Sancti jam forent, in quo apice, si bona acquisita per meritum desunt, sufficiunt, quæ à loci Decessore præstantur. *Can. 1.* qui *SYMMACHO* tribuitur.

Alter est, Pontificem quantumvis perditis moribus deturpatus fuerit, nullo humano judicio, correctioni, vel coercitioni esse obnoxium; *Can. 6.* Hos errores annotare eo magis necessarium est, quod atrocissimas consecutiones habere queant. vide *VAN ESPEN* in hanc *Dist.* is observat, postremum errorem à Canonistis susceptum fuisse, idque firmissimè probat.

Peraque interpretationes à *Gratiano* relatæ *Dist. L.* ad componendos invicem Canones, quorum alii Penitentes à promotione vel exercitio Ordinum, ad quos antè lapsum evedit fuerint, excludant, alii eos ad alterutrum, vel ad utrumque admittunt, falsæ sunt, & Disciplina Saeculorum repugnantes, quæ spurias Decretales præcelsent & corruptelas morum, quas hæ pepererunt. Vide *VAN ESPEN* in hanc *Dist.* Is observat, Theologos, Canonistasque secutos fuisse has interpretationes quantumvis futiles.

Gratianus in Regulam Generalem proponit *Dist. LIII.* ut omnis qui prætermisisset aliquibus gradibus non superbiâ, sed negligentia ad majorem ascendere, tandiu à majoribus abstinere, quousque congruo tempore prætermisisset accipiat. Ita, ut, si quis Episcopus fuisset consecratus, omisso Ordinum Minorum minimo, teneretur ab Episcopatibus abstinere munis, donec Ordinem prætermisillum accepisset, insinuatque aliunde, prætermisillum Ordinis receptionem semper sufficere, ut Ordo Superior exerceri queat. In quibus error duplex occurrit: prior est, Ordinis inferioris receptionem, ad Superiores exercitium semper requiri, perinde ac si Pralatus Superior numquam dispensare posset, ab Ordinum Minorum receptione; alter est, Episcopatum validè recipi posse, prætermisillo Sacerdotii gradu; nam si hæc Ordinatio sit irrita, iteranda est, nec sufficit omisium Presbyteratum suscipere, ut vulgò docent Theologi & Canonistæ. Textus ab eo allatus non loquitur, nisi de omisso Subdiaconatu antè Diaconatus, & Presbyteratus susceptionem; consecratio autem ab illo Ordine ad Ordines ipsi inferiores, non est legitima, quia longè minus insignes sunt.

Errat *Gratianus Dist. LXI.* infra *Can. 10.* inveniens, Postulationem fieri, præter solemnitatem Decreti ab

Tam. 1.

omnibus subscripti, & simplici petitione, in eoque eam ab Electione distingui; subjectus autem Canon, ad id probandum, contrarium significat.

Bis errat *Dist. LXII. & LXIII.* primum in facto, ubi docet Principes Electionis Episcoporum & Pontificum non nisi ex privilegio fuisse participes, illudque ipsis concessum fuisse, ut Schismaticorum atque Hæreticorum dissentionibus vel ambitioni obviarent; tum in Jure, cum supponit, eos aliâ illâ potestate destitui; contrarium probatum fuit in *REGULIS* circa hoc Caput collectis.

Errat in facto, cum docet, vel docere videretur *Dist. LXVII. LXVIII.* Chorepiscopos simplices tantum fuisse Sacerdotes; ut enim ostenditur in *REGULIS* circa Chorepiscopos, nonnulli Episcopi fuere, aliâs Canones de illis agentes aliter componi nequeunt; aliis munera Episcopalia ipsis tributibus, aliis ab eis ipsos excludentibus, aliis supponentibus, eos ordinari acceptâ Impositione manuum Episcoporum, aliis docentibus, eos ab unico Episcopo ordinari.

Referuntur apud *GONZALEM* in *Cap. 1. de excessibus Pralat. n. 7. 8. & 9.* In similes errores labitur, cum significat *Anacletum & Zephyrinum* constituisse, ut Ordinationes Quatuor Temporibus fierent: Pontificem voluisse, ut per singulos Ordines Minores transirent ordinandi ad Majores *Dist. LXXVII.* Contrarium probatum fuit in *REGULIS* circa Quatuor Tempora, sive Ordinationes.

In errorem inducit *Dist. LXXV.* dicens, omni tempore benedici Episcopos; dummodò jejuni, & horâ terciâ benedictionem accipiant: hoc enim significat aliis quam Dominicis Diebus id fieri posse, quod falsum est. Idem subit periculum, cum docet *Dist. LXXX. S. Petrum* præcepisse, Episcoporum Primates, seu Patriarchas in illis Civitatibus poni, in quibus olim apud Ethnicos primi Flamines eorum erant, & Archiepiscopos institui, ubi erant Archiflamines, qui medio loco habebantur: Hæc Primatum, Patriarcharum, Archiepiscoporum vocabula, *CLEMENTIS* ætate, qui hoc *S. Petri* præceptum referat, erant ignota.

Refringendum est quod ait *Gratianus* initio *Dist. XCIII.* Ut nulli liceat ei communicare, cui Pontifex inimicus ipse extiterit, nec in Ecclesiâ esse poterit, qui ejus Cathedralam deserit: aliâs esset erroneum: fieri enim potest, ut inimicus fiat Pontifex eorum, qui ejus errores averfantur, aut libidines, ejusque Cathedra cum ipso erret, ut probatum est in *Observationibus* circa Concilia Generalia. *S. CYPRIANUM Can. 3. ibid.* inducit dicentem, qui Cathedralam Petri, super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesiâ se esse non confidat. In laudato tamen Libro de Unitate Ecclesiæ, *CYPRIANUS* docet tantum, eum, qui non tenet unitatem Ecclesiæ, vel Ecclesiæ renititur, non esse in Ecclesiâ. Vide *VAN ESPEN* in hunc Canon. Quod dicit Episcopus Apostolicæ Ordinationi subjacentes, ad Limina Apostolorum singulis annis sistere se debere, refringendum est ad eos, qui non longius distiti sunt, ut significant hæc *Can. 4.* verba, qui propinqui sunt.

Erroneum est dicere absolute, Constitutiones Imperatorum aut Principum circa Ordinationes & bonæ Ecclesiastica, nullius esse momenti, atque autoritatis, ut probavimus in *REGULIS* circa Constitutiones & in *REGULIS* circa autoritatem Regiam in Ecclesiâ. Id tamen profert *Gratianus* in fronte *Dist. XCVI.*

Silentium ejus in *Can. 7. ibid.* significat eum approbavisse quod sine restrictione ait *NICOLAUS I.* Scilicet à Seculari Potestate nec ligari nec solvi posse Pontificem, quem constat ab Imperatore Constantino Deum appellatum esse, nec posse Deum ab Hominebus judicari manifestum est. Non leviorem errorem continet *Gratiani* proemium in *Dist. XCVII.* quo significat Leges, quas de Rebus Ecclesiasticis, supplicante Pontifice, condunt Principes, vim suam à

T Pontif-

Pontificiâ subscriptione, non ab Autore suo trahere; Pontifex enim, qui Principem rogat, ut Legem sanciat, eo ipso in eo potestatem hanc agnoscit, eumque idè deprecatur, ut suâ potestate dignetur uti. Undè fit, ut, quoties Ecclesia à Principibus Leges de Rebus Ecclesiasticis flagitat, soleat eos monere, Regiam auctoritatem ad Religionis præsidium ipsis fuisse divinitus tributam. Undè etiam factum est, ut ejusmodi Leges sponte suâ condiderint Principes. Magnam exemplorum copiam dant CODEX & NOVELLE, necnon Compilationes Legum Principum cæterorum. Factum hoc ita evidens est, ut illud probare inutile sit.

Atque illi sunt errores aut reales, aut speciosi, quos in *Primâ Parte* DECRETI observavimus. Speciosos vocamus eos, qui tolli possunt quarumdam restrictionum ope, quæ subintelligi possunt. Eos subjicimus, qui in *Secunda Parte* occurrunt. Omittendum tamen non est *Gratianum* GREGORII VII. *Secundum* effatum inter DICTATUS, qui huic tribuuntur, amplexum non fuisse; agnoscit enim probatque *Universalis Titulum*, nec etiam Romano Pontifici congruere, DIST. XCIX. §. 3. In illo effato Titulus hic inter Pontificias prærogativas collocatur, CONCIL. TOM. X. p. 110.

ARTICULUS I.

Errores & Novi Secunda Partis.

CAUSA I. QUÆSTIO I.

SI *Gratianus* existimavit, Simoniam esse Criminum atrocissimum, idè de Criminibus agere instituens, à Simonia exorsus fuerit, ut notat Glossator vetus, in errorem impedit; juxta enim ejus principia, nihil in Simoniam gravius excogitari potest, quam quod illa sit Hæresis realis, cujus speciem tantum fert, quoniam Simoniacus SPIRITUM S. pro merâ Creaturâ reputare videtur.

Pluribus in locis ejusdem *Quæst.* significat Ordinationem Simoniam laborantem in seipsâ, quoad substantiam suam esse irritam, non verò simpliciter quoad suos effectus: una ex ejus rationibus est, quod Ordo sit Sacramentum dignitatis, quod majorem idè, quam aliud quodvis, dispositionem requirit, cum cætera dentur solum in utilitatem accipientium, hoc autem ad aliorum maximè utilitatem conferatur; alterum momentum est, quod simoniacus Hæreticus sit; Sacramenta autem dignitatis ab Hæreticis collata, sunt irrita; quod ab errore non discrepat.

CAUS. II. QUÆST. V. *Gratianus* circa factum errat, cum ad Conciliationem Canonum, qui Sacerdotibus Sacramenta interdicit, cum iis, qui eos Juramento se purgare præcipiunt; dicit, Canones primi generis agere de Juramentis incautis; quod impossibile est; aliâ enim inutilis fuissent ii Canones; cum enim Juramenta incauta, seu temeraria, Laicis interdiciantur, à fortiori Sacerdotibus illicita esse debent; itaque Canones, qui Juramenta ejusmodi Laicis interdiciunt, quoad Sacerdotes etiam sufficiunt.

Sub finem hujus *Questionis* multos congerit Canones, qui *Vulgarem Purgationem* in variis Casibus comprobant, nihilque adjicit, quo significet, eam se improbare. Putavit, Ecclesiam comprobare posse hunc usum in certis casibus, ad exemplum Sacrificii Zelotypiæ. Longum tamen est discrimen: Deus enim illius Sacrificii institutione suos illi dare effectus vel se testabatur, eosque producere poterat; Purgationis autem per Communionem Sacram, aut Sacrificii celebrationem, cum non sit autor, ea fieri non potest, quin tentetur Deus, subeaturque periculum erroris, tum proprii, tum alieni.

Falsò supponit QUÆST. I. *ibid.* crimen manifestum Judici vel aliis, qui in locis versantur, ignotum

esse posse, quod vulgari intellectui in his rebus repugnat; verba enim *manifestum & notorium*, sunt Synonima: per *notorium* autem intelligitur, quod omnibus Incolis notum est. Quoniam igitur docet, reum crimen suum opere suo confitentem, sine examinatione omniisque Judicii solemnitatibus damnari debere, prævia, quotquot sunt, distinctiones inutiles sunt atque argumento ineptæ. Quod ait *ibid.* duas aut tres correctiones antè damnationem fieri debere in crimine manifesto, improbat ab *Anton. August. Dialog. XVII. lib. 1. de Emend. Grat.* Exemplum incerti Corinthii à *Gratiano* adductum adversus eum facit; non enim apparet, eum à S. PAULO monitum fuisse.

VAN-ESPEN in hanc causam observat, errorem *Gratiani* circa Factum in errorem circa Jus traxisse Canonistas. Scilicet *Canone* à S. GREGORIO desumpto probari, ipsum putavisse Laico demandari posse, ut Prælati Ecclesiastici purgationem recipiat. Idem Autor *ibid.* observat alia plura errorum circa factum exempla, qui errores circa Jus peperere. Desumpta sunt illa è spuris Decretalibus, quæ cum germanæ viderentur, Pontifici tributa fuit autoritas Disciplinæ Sæculorum anteriorum contraria: scilicet plenitudo potestatis, ex eo proveniens; quod omnem Ecclesiæ Jurisdictionem velut fons contineat; eam cæteri ab ipso, ac tantumdem, quantum ipse dare dignatus est, acceperint, ipse sibi jus illam prout libuisset restringendi servaverit.

Confirmat idem VAN-ESPEN quod probatum est in Dissertatione, quæ inscribitur, *Opiniones Ultramontane funditis convulsa*, ubi distributive ostenditur, Pontificem spuris Decretalibus, aliisque supposititiis Actis, debere univèrsas ferè, quibus fruitor, aut frui, juxta Canonistas Ultramontanos, potest, prærogativas; atque observatur, periculosissimum ex iis juxtaque studiosum, nihil aliud laudare, ut eas confirmet, quam spuria Acta vel fraudi posteriora. VAN-ESPEN sub finem hujus *Causæ* asserit, Juris Civilis solemnitates in Ecclesiasticis Judiciis non fuisse introductas nisi post Sæculum VII. aut VIII. undè sequitur *Gratianum* erravisse in facto notabili, dum putaret illas in his Judiciis jam fuisse usurpatas, tempore Decretalium Pontificibus priorum quatuor Sæculorum tributarum. Legitimas enim eas Decretales censuit, quæ ejusmodi solemnitates, velut res in Judiciis Ecclesiasticis requisitas, commemorant.

CAUS. III. QUÆST. I. *Gratianus*, cum probavisset Episcopum à Sede suâ absque legitima reatus convictione dejectum, antè omnia restitui debere, Pontificem ab hac regulâ eximit, atque, ut exceptionem probet, laudat *Can. 9. Dist. LXXXIX.* qui jubet à Sede Romanâ detrudi eum, qui eam sine electione Canonica occupaverit. In rationem discriminis asserit, quod Judex non inveniatur, cujus officio ille Apostaticus possit excludi; Episcopi autem Judicem habeant: quo in loco plures sciant errores. 1. Regula, quam proposuit, ad Jus Naturale pertinet; quatenus illud jubet unicuique jus suum reddere; Pontifex autem non debet, nec potest ab hac regulâ excipi. 2. Sentus laudati Canonis est, iterum debere obniti & intercedere, ne quis Sedem Apostolicam invadat; quod faciunt ii, qui Canonice electi non sunt. 3. Jam vidimus, Concilium Generale esse Judicem Pontificis, itaque falsum est, ejus Judicem non inveniri. 4. *Gratianus* comprehendit in exceptione promotionem Simoniacam; agnoscere autem debet in casu Simonia Pontificem alicui Judici subjectum esse; siquidem docuit supra CAUS. I. Simoniam esse hæreseos speciem, & *Can. Si Papa Dist. XL.* Pontificem à Fide deviantem ab Homnibus posse judicari.

Ibid. QUÆST. VI. *Canon 15.* in errorem inducere potest, qui ita potest intelligi, ut Pontifici tribuatur facultas Provinciam Judicibus iniquis subijcere.

Ibid. QUÆST. VII. *Gratianus* Tribunal exterius cum interiori confundit. In hoc nemo judicare aut dam-

damnare alios debet, cum sibi equalis, aut majoris nequitia conscius est: in illo, quicumque Jurisdictionem habet, seu judicandi potestatem, ea potest uti, nisi criminis reus sit, quod ipsum vel hac potestate privet, aut ejus suspendat exercitium. Tale est in Ecclesia illud, quod Excommunicationem, aut Suspensionem annexam habet, posito quod denunciata sit. Tale est in Saeculo illud, quod Leges Civiles hujus potestatis privatione vel ejus exercitii interdictione coercent, alias illud exercitium non est irritum sed indecorum, ubi culpa publica est. Per forum interius hic intelligimus forum Conscientiae, non Penitentiae; in hoc enim Confessarius non privatur potestate Clavium, aut earum exercitio, ratione criminis, nisi crimen tale sit, ut excommunicatum aut suspensum autorem suum faciat, Censuraeque denunciata sit.

CAUS. V. QUÆST. IV. ostendimus in REGULIS circa Causas Majores, quod, ante spurias Decretales, Judicium Episcoporum non fuit reservatum Pontifici, imò in quibusdam addititiam esse clausulam reservationis. Itaque Gratianus errat in facto, cum Sedis Apostolicae auctoritatem à veteribus Canonibus excipit, qui Provincialibus Episcopis Judicium tribuunt.

CAUS. VI. QUÆST. IV. multi sunt errores circa factum; 1. Quod Episcopos *Electos* nuncupat Episcopos Provinciae, de quibus agitur *Can. 14. Concilii Antiocheni*. 2. Quod sic Canonem vertat, ut sensus sit, in discordia Judicium vocandum esse Metropolitanum Provinciae vicinæ, de quo *Canon* non loquitur. 3. Quod ab hoc Canone excipit casum, quo Provincia Primatem habuerit; nondum enim constituti fuerant Primates mediante Saeculo IV. quo habitum fuit illud Concilium. 4. Quod excipit casum appellationis ad Pontificem à Definitione *Can. 15. Concilii ejusdem*, quia Judicium Episcoporum in Episcopi damnatione consentientium immutabile manere debet; 5. Quod contendit *Can. 4. Concilii Sardicensis* hanc exceptionem probare; vide VAN ESPEN in hanc *Quaest.*

CAUS. VII. QUÆST. I. Gratianus, cum ex multis Canonibus probavisset, Translationes Episcoporum certis casibus esse licitas, eos componere volens cum iis, qui vetant novum dari Episcopum Ecclesiis, quarum adhuc vivunt Praefules, dicit Episcopum translatum, esse velut mortuum ejus respectu, à quâ translatus est, & proinde hos illos Canones non adversari. Hac conciliatio videtur erronea aut saltem coacta & reluctans; nam posterioris generis Canones de morte temporali agunt: nituntur in indissolubilitate vinculi, quo Episcopus Ecclesiae cohaeret, eamque conferunt indissolubilitati vinculi Matrimonii: nituntur etiam hac Sententia, in qua quis intitulatus est Ecclesia, in ea permaneat; unde fit, ut cæteris Clericis idem quod Episcopus interdicant, scilicet mutationem Tituli, quoniam Titulus Ordinationis naturâ suâ perpetuus est. Itaque, relicto hoc perfugio ad fictitiam mortem, quæ casus demissionis meræ & simplicis, resignationis in favorem, & permutationum, complecteretur. Ad componendos hos cum illis Canones, dicendum est simpliciter, hos exceptionem continere, quæ rara esse debet, in solis casibus urgentis necessitatis, aut evidentis utilitatis: illos verò continere regulam, quæ communis ac generalis esse debet. Neddum translatus defunctus sit respectu Ecclesiae, à quâ migrat; sunt casus, in quibus ad eam remeare potest, si ejus utilitas id requirat. Translationes sunt dispensationes à Canonibus, qui jubent stabilitatem in Titulo Ordinationis usque ad mortem. Porro, raræ debent esse dispensationes. Jam verò, si admitteretur Gratiani interpretatio, creberrimè fieri possent, illæ Canonibus. Igitur propter malos, quos parare posset, effectus, eam refellendam esse, fusiùsque, quam pro more, duximus.

CAUS. IX. QUÆST. I. supponit errorem, quem supra difertè docuit: scilicet, Ordinationes ab Hæreticis factas, esse nullas, idque nominatim dicit de iis, quæ sunt ab illis, qui nominatim excommunicati sunt.

Quæst. II. supponit, Pontificem ordinare posse Diceceanos Episcoporum absque horum permissione; propositam enim quæstionem, restringit ad Archiepiscopum, Primatem & Patriarcham, superiusque, ut notavimus in *Dist. XXII*. Pontificem è numero Patriarcharum exemit; hoc autem supponit ex falso principio, quod Papa universalem Jurisdictionem habeat; quod cæteri ab ipso suam portionem habeant; quod hanc ipse iis concesserit, reservato sibi eam pro lubitu restringendi jure.

Ibid. QUÆST. III. insinuat, Pontificem dilatare posse Jurisdictionem Metropolitanorum, Primatum, & Patriarcharum, per Privilegia Canonibus & Consuetudini, quibus potestas eorum ordinatur, contra-ria. Vide Clausulam, quâ *Can. 8.* clauditur, quam Eruditi ab aliquo *Pseudo-Isidori* imitatore adjectam fuisse suspicantur.

Ex eodem principio docet, solam Ecclesiam Romanam cæteras judicare quidem posse, sed ipsam à nullâ, nequidem ab Universali Ecclesia, judicari. Tribuit Metropolitanis atque in eorum personâ, Primatibus, & Patriarchis, facultatem supplendæ Prælatorum in omnibus casibus negligentia, quam tamen non habent, nisi in casibus à Jure memoratis, vel in iis, in quibus illam per usum legitimè præscriptum adepti sunt.

Confundit jus monendi caritative Episcopos negligentes, ut corrigant suos Diceceanos, cum jure in eos agendi, sive judicio procedendi.

CAUS. X. QUÆST. I. sub finem, significat, bona Ecclesiastica Principum auctoritati non subijci, dicens, Ecclesiae facultates à Laicorum dispositione esse immunes. Quod adversatur *c. 1. Dist. VIII.*

QUÆST. III. quod dicit de Jure Episcopali, quod vocatur Cathedraticum, *part. 2.* sub finem, non congruit Canonibus, scilicet illud consistere in parte Oblationum factâ die anniversario Dedicationis, aliisque diebus solemnibus, eamque modò majorem, modò minorem esse, prout conventum fuerit Dedicationis tempore; nam jus illud est Census, quem Curati solvunt Episcopo in honorem Ecclesiae Cathedralis, definitus à Consuetudine Diceceon, ab omni conventionem independens. Id probatum fuit in *REGULIS* circa Jurisdictionem Ecclesiasticam.

CAUS. XI. QUÆST. III. dicit, Canonem, si quis *suadente*, non privare nisi ab ingressu Ecclesiae & à Communionem Eucharistiae: quod evidenter repugnat verbis hujus Canonis, ut patebit legenti, & observatum fuit in *REGULIS* circa hanc excommunicationem. Vid. *part. 3. Conciliationis Can. 24.* subiectæ.

Contendit, quod, si quis postulatus fuerit criminis, quod non patravit, cujus tamen in judicio convictus est, sententia non sit injusta ob defectum materiz, posito quod aliud crimen admiserit in judicio non probatum; idèdque is Sententiae subijcere se, etiam in foro interiori, debeat; quod falsum est; nam Sententia non cadit nisi in crimen ad Judicem delatum, quod cum sit falsum, Sententia nulla est, quoad Materiam, *part. 5. & 6. Conciliationum GRATIANI*. Hac enodata fuit difficultas in *REGULIS* circa Censuras.

Censuram Sententiae à Canone lata confundit, cum Censurâ Sententiae ferendæ à Judice, docens, alios Excommunicatos vitandos non esse, quàm qui nominatim à Judice damnati fuere, quos, per Excommunicatos, nominatim intelligit. Itaque, juxta *Gratianum*, vitandi non erant ii, qui sciebantur incurrisse Censuras ipso falso dictas. Contrarium ostensum fuit in laudatis Regulis.

CAUS. XII. QUÆST. I. docet, Clericos ab infantia in Ecclesia educatos possidere nihil proprium posse, quoniam ex bonis Ecclesiasticis necessaria percipi-

cupiunt: in quo confunduntur Religiosi cum Clericis. Significat, Episcopos Orientales conjugatos esse, liberosque habere, ideòque ipsis concedi habere propria, ad suos & suorum usus, hincque insinuat, illis uti conjugio; quod falsum est. Eandem rationem extendit ad Clericos Minores, qui uxores habent & liberos, vel liberos tantum. *Cum ergò* &c. Hæc autem ratio Canonibus benè multis adversatur, qui permittunt, vel permissum supponunt Clericis non conjugatis proprium habere. Insinuat, Clericos solos res suas in communi habuisse in exortu Ecclesiæ, Actus autem *Apostolorum* contrarium ostendunt; de rebus verò, &c.

C A U S. X I V.

QUÆST. I. *Gratianus* dicit, Perfectum posse in iudicio stare, non captando lucrum, sed evitando damnum. Nugatoria autem videtur hæc distinctio; neque enim potest quis iudicio contendere, nisi sibi partum saltem habeat jus ad rem litigiosam, cujus damnum patietur, si iudicio nolit experiri.

QUÆST. VI. sub finem, *furtum autem non tam in quantitate rei, quam in affectu furantis consideratur*. Hæc propositio falsa est, si agatur de culpæ gravitate, quæ eò major est, quòd res est majoris momenti: sed vera est, si agatur tantum de naturâ culpæ; rei enim vel minimæ verum sit furtum. Canon subiectus huic intellectui favet.

C A U S. X V. Q U Æ S T. I I. sub finem.

Perperam interpretatur *Canonem Concilii Tarracensis*, an. 516. qui vetat Sacerdotes munera patrociniis exigere *Secularium pro impensis, Judicum more*; cum enim de Regularibus intelligit, huiusque interpretationis rationem afferens, ait, generali Consuetudine receptum esse & moribus approbatum, ut Clerici Advocatorum more Patrocina impendant, muneraque exigant ac suscipiant; satis enim fuisset monere, Canonem hunc non vigere quoad Clericos, sed tantum ergà Regulares, nec Disciplinam Sæculi VI. debuerat exæquare Disciplinæ, quæ vigeat Sæculo XII.

QUÆST. VI. Plures refert atque approbat *Canones* perniciosos in eo, quòd alii docent Excommunicationem Subditos à Sacramento Fidelitatis absolvere. Unus est *GREGORII VII.* alter *URBANI II.* Ceteri tribuunt Pontifici jus deponendi Principem. Neutri autem argumento congruunt. Confutati sunt illi in *REGULIS* circa Principes, & in *REGULIS* de Excommunicatione.

C A U S. X V I. Q U Æ S T. I.

Relato, in *Can. 2. GREGORII* dicto, scilicet, *Nemo potest & Ecclesiasticis Obsequiis deservire, & in Monasteriis Regulâ ordinatè persistere &c.* Infra *Can. 36.* dicit, illud intelligendum esse de Regularibus, de iis scilicet, qui in numero Cardinalium vel Episcoporum ordinati, Monasterii sui dispensationem sibi reservatam continent. Quod manifestè repugnat menti Pontificis, qui attendit Ecclesiastica Munera postulare operas, cum Solitudine, Silentio, Jeuniis, crebris Meditationibus, austeritate Professioni Religiosæ annexis, incompatibiles.

Post multos *Canones*, qui probant Monachos Decimas agrorum suorum Parochialibus Ecclesiisolvere debere, unum refert à Concilio *Cabillonensi* II. conditum, quem *Moguntinensi* Concilio tribuit, & quem ad Monachorum commodum detorquet, addito verbo, *suas*, quo transfertur ad Ecclesias Monachorum id, quod ait *Canon de Parochialibus*. Jubet quippe, ut Abbates ex Agris & Vincis, quos ad suum aut

Fratrum stipendium habent, Decimas ad Ecclesias deferri faciant. Verbo, *Ecclesias*, *Gratianus* adjecit *suas*, atque ita tribuitur Ecclesiis Monachorum id, quod Ecclesiis Parochialibus dat Concilium, juxtâ usum Sæculi IX. quo habitum fuit.

Deinceps *Can. 47.* laudat in ejusdem exemptionis patrociniis Decretum *PASCHALIS II.* quod in nullo ejus Pontificis Opere reperitur, neque apud alium quemvis Autorem *Gratiano* vetustiore. Hunc inter *Canones* incertos *PASCHALI II.* tributos collocat *LABBEUS*.

Quod additur à *Gratiano* ad stabiliendam hæc exemptionem, discutietur in *REGULIS* circa Decimas: interea observabimus, quòd, cum in præjudicium tertii concessa fuerit hæc Dispensatio, requirebatur urgens necessitas, aut evidens Ecclesiæ utilitas.

QUÆST. II. videtur invenisse atque excogitavisse distinctionem Ecclesiarum à Monachis pleno jure possessarum, & earum, quæ sic non possidentur. Hæc in eo consistit, quòd institutio autorisabilis Curatorum harum, pertineat ad Episcopum; illarum autem institutio pertineat ad Abbatem, seu ad Monasterium. Unicum *Canonem JOANNIS* Pontificis, omisso quoto, ad stabiliendam hæc distinctionem laudat, qui proinde incertæ autoritatis est, eoque magis quòd opponatur *Canon* *URBANI II.* cujus autoritas certa est, is autem *Sextus* hujus Quæstionis, recepta tamen fuit distinctio propter autoritatem *Decreti* ex Autoris eximinatione partam.

QUÆST. III. *Romanæ* Ecclesiæ tribuit hoc privilegium, ut Centenaria tantum adversus illam valeat præscriptio. Lex *JUSTINIANI*, quam in hanc rem laudat, omnes Ecclesias complectebatur, fuitque abrogata ab eodem Imperatore, nullâ, ne *Romanâ* quidem, exceptâ Ecclesiâ. Hanc abrogationem, quoad suam Ecclesiam, agnovit *S. GREGORIUS*.

C A U S. X V I I.

VAN ESPEN plures annotat errores graves in Conciliationibus & expositionibus *Gratiani* atque in *Canonum* defectu. Hi apud illum, si opus fuerit, videri possunt. Satis erit observare, hic *Gratianum* componere volentem *Canones*, quorum alii unico probationis anno contenti sunt, alii plures requirunt, excogitavisse distinctionem personarum notarum, circa quas annus sufficit, & ignotarum, quæ triennio indigent. Hæc nullum habet in relatis *Canonibus* fundamentum.

Ibid. QUÆST. IV. *Can. si quis suadente 29.* suprâ vidimus, ad *CAUS. XI.* QUÆST. III. *Gratianum* alium non tribuere effectum *Canon*, si quis suad. nisi privationem ab ingressu Ecclesiæ, & Communione; aliud cogitavisset, si perpensisset, reservationem absolutionis ad Pontificem, quam inducit hic *Canon*, cum necessitate ipsam adeundi, ad hanc recipiendam, necnon qualificationem Sacrilegii, quam crimini proposito inurit. Inauditum quippe est, Excommunicationem Minorem, præsertim eam, quæ non excludit à Sacramentis Confirmationis, Penitentia, atque Extremæ Unctionis, reservatam fuisse Pontifici, nullumque aliud delictum, cui ipsa annexa fuerit, itâ severè coercitum fuisse, ut videri potest in Collectione ejusmodi Excommunicationum, quam damus in *REGULIS* circa Censuras.

C A U S. X X.

QUÆST. I. initio *Gratianus*, dicit, Parentes, quinque prioribus etiam Sæculis Ecclesiæ, habuisse jus Liberos suos Domino dicandi antè pubertatis ætatem, absque eorum consensu. *Canones* ad id probandum subiecti contrarium evincunt. Adi *Disciplinam THOMASSINI Part. 2. Lib. 1. Cap. 45.* ubi probat, Ecclesiam Græcam & Ecclesiam Latinam hanc potestatem in Parentibus non agnovisse, Sanctumque *BASILIIUM*

SILIVM à *Gratiani* laudatum, ei prorsus repugnare. VAN ESPEN in hanc *Quaest.* idem dicit de S. BASILIO illudque probat.

QUÆST. IV. *sub finem*, dicit, Monachis, sine Abbatibus consensu, *vota abstinentia, vel alicujus districtio- nis, quæ generalem consuetudinem suorum excedat, vo- vere non licere, ne super eo Fratres scandaliscentur*; Nec excipit casus, in quibus Consuetudo Monasterii, Status Monachalis substantiæ adversatur. VAN ESPEN in hanc *Quaest.* merito contendit, hanc exceptionem esse necessariam, neque ullam habendam esse hujus prætextu scandali rationem, quia iniquum est, ut pote proveniens ex eo, quòd quis suo fungatur officio, isque simile est, de quibus loquitur S. GREGORIUS. *Cap. 3. de Reg. jur. Utilius scandalum nasci permittitur, quam veritas relinquatur.*

C A U S. X X I.

QUÆST. I. favet pluralitati Beneficiorum Incom- patibilem 1. Dicens Canones, qui vetant in duabus Ecclesiis Clericum connumerari, de Ecclesiis duarum Civitatum intelligi.

2. Posse aliquem tenere Archiepiscopatum quasi Titulatum, & Episcopatum quasi Commendatum; nec id restringit ad Casus urgentis necessitatis, aut evidenter utilitatis, neque etiam monet, id fieri ad tempus, & in merâ administratione consistere.

3. Aliquem duas Ecclesias posse habere jure spe- ciali tanquam Titulatas; Canones autem subjecti loquuntur de Casu, quo prior Ecclesia vastata est; itaque, qui transfertur ad aliam Ecclesiam, unicam tantum habet. Secum pugnat in fine, dicens, hoc casu Episcopum uni præsidere tanquam Titulata, alteri tanquam Commendata.

C A U S. XXIII. QUÆST. VIII. *infra Can. 20.*

Relatas autoritates in utramque partem quæs- tionis, utrum Clerici privata, an Pontificia autori- tate, an jussu Principis arma sumere debeant, Au- tor conciliat, distinguendo eos, qui ex Decimis & Præmiis vivunt, quales erant Levitæ, ab iis, qui Prædia, Villas, Castella, & Civitates possident, his- que accommodat Canones affirmativam partem tenentes, cæterosque Clericos prioris conditionis. Hæc distinctio prorsus inepta est: quoniam Militia statui Clericali penitus opponitur: itaque, illa à Clericis exerceri nequit, quamvis Feuda, aliæ immobilia possideant, sed ii tantum possunt, tenenturque sumptibus suis ad rei bellicæ impensas conferre.

C A U S. XXIV. QUÆST. I.

Contendit *Gratianus*, Hæreticos, Schismaticos, Excommunicatos, omnem ob has causas amisisse potestatem ligandi & solvendi, excommunicandi & reconciliandi, administrandique singula Sacramenta, excepto Baptismo; idque probare nititur per autori- tates, quæ videntur significare, potestatem ejusmodi non nisi intrâ Ecclesiam haberi posse, quoniam ad eam requiritur Spiritus Sanctus, quo carent illi, qui extrâ Ecclesiam sunt. Vide ejus verba *infra Can. 4. 37. & 39.* Plura jam loca notavimus, in quibus eundem errorem insinuat.

QUÆST. II. *infra Can. 5.* dicit, esse crimina, de quibus accusari quilibet & damnari seu excommuni- cari post mortem potest; aptius locutus esset dicen- do, eos Excommunicatos posse declarari, subjectaque ab eo exempla nihil aliud probant.

QUÆST. III. *infra Can. 1. & 9.* Restringendum est ad Excommunicationem irritam, id quod dicit de Excommunicatione illicitâ; quæ enim simpliciter illicita est, non verò nulla, eum constringit, quem ferit: generatim verò dicit, Excommunicationem illicitam non lædere excommunicatum, sed ex-

Tom. I.

communicantem. Hoc argumentum fufius expo- situm est in REGULLIS circa Excommunicationem.

C A U S. XXV. QUÆST. I. *infra Can. 16.*

Gratianus, post collectos Canones non paucos Pon- tificum, qui dicunt, Sedem Apostolicam ad obser- vationem Canonum cæteros allicere exemplo suo debere, eamque singularem, accuratioremque, quam cæteros, eorum observationem profiteri; cum perci- peret illos proposito suo repugnare, scilicet Ponti- fices privilegia, prout libuisset, concedere posse: CHRIS- TO Pontificem confert, ac dicit quòd, sicut ille Legis erat Dominus, cui se tamen aliquoties seipsum humiliando subjecerat, & quam solvere, cum liberet, poterat, illam tamen impleverat; sic & Pontifex De- cretorum Dominus est, eaque, propter reverentiam, humilitatemque observat, *non necessitate obsequendi, sed autoritate impertiendi.* Hæc comparatio maximè adu- latoria est, illatenus inaudita, repugnansque naturæ Legum Ecclesiæ, quæ condi non debent, nisi ad utilitatem totius Corporis, & quæ proinde negligi non debent, nisi id publicum requirat commodum. Hoc argumentum fufius disputatum est in REGULLIS circa Dispensationes, ibidemque probatur, ipsos etiam Sæculi XII. aut XIII. Pontifices agnovisse, se dispensare non posse præter Casus urgentis necessitatis, aut evidenter Ecclesiæ utilitatis. Si jure merito negatur Pontifici, Titulus Patroni, ac Domini honorum Ecclesiæ, quòd magis illi negari debet qualifica- tio Domini Legum Ecclesiæ? Gravioris sunt momen- ti Leges, quam bona. Quemadmodum igitur id, quod in gratiam potestatis Pontificalis in bona Ecclesiæ gravius, illasâ æquitate & veritate, dici potest, in eo stat, quòd sit Primus eorum Dispensator, Procurator, Oeconomus: ita sufficere debet, si Pon- tifex insignem Primi Canonum Dispensatoris Titu- lum gerat.

Aliam deinceps offert conciliationem *Gratianus* scilicet omnes Canones, aut nominatim, aut tacite continere Clausulam, *salvâ autoritate Sedis Apostolicæ.* Priore felicior non est hæc conciliatio; nullus est enim *Gratiano* anterior Canon, qui contineat hanc Clau- sulam, nisi à spuris Decretalibus, aliisve suppositi- tiis Actis accitus. Hi annotabuntur Canones, ubi de hoc Actorum genere Corpori Juris inserto agetur.

QUÆST. II. *infra Canon. 21.* Privilegia melioris con- ditionis facit, quam Canones, in eo, quòd dicit, Pontificem ea non commutare, nisi prout æquitas requirit, *Rationis tamen æquitate consideratâ; unde vel pietatis, vel necessitatis intuitu, semel à se concessa valet in totum vel in partem commutare.* Similis le- gitur modificatio in loco supra laudato, circa potestatem Pontificis in Privilegia: *Consideratâ tamen ra- tionis æquitate, ut, quæ mater justitiæ, in nullo ab eâ dissentire inveniatur.* Si sic restringitur Pontificia po- testas in Privilegia, id fit ob conservationem Com- modorum tertii, & boni privati: quoniam itaque publica utilitas, ad quam procurandam conduntur Canones, privata anteponenda est, ita restringen- da esset ad Casus æquitatis Pontificia in Canones potestas.

C A U S. XXVI. QUÆST. VI.

Gratianus Penitentiam occultam cum publicâ con- fundit, & Absolutionem, quæ in illâ concedebatur, cum Reconciliatione in hæc necessariâ. Reconcilia- tionem hanc in publicam & occultam distinguit. Publica autem semper fuit, sicut impositio Peni- tentiæ, inter sacra peragebatur, nec inconsulto Episcopo, quantumvis periclitaretur reus publicus, concedi poterat. Hæc ad salutem necessaria non erat: itaque nihil metuendum erat hæc parte Penitenti, qui absque illâ moriebatur. Reconcilia- tionis defectus non obstabat, quominus Penitens à

peccatis suis absolveretur: Itaque, necessarium non erat, ut à reservatione Reconciliationis ad Episcopum, exciperetur casus imminentis mortis; imò, cum Absolutio ad salutem necessaria sit, Presbyteris semper licuit eam dare in casu necessitatis, quamvis reus casibus reservatis implicaretur. Hac observatione labefactantur omnes Auctoris conciliationes.

Quæstio, quam proponit, nimis vaga est: nimirum quærit, an Presbyter possit inconsulto Episcopo reconciliare eum, quem excommunicavit Episcopus. Ostensum fuit in REGULIS circa Censuras, plures in veteribus Canonibus commemorari Excommunicationum species, sexque Minores fuisse: commonstratum etiam fuit, præter eas fuisse unam Majorem, quæ erat *ferenda* ab Episcopo, tanquam Judice, Sententiæ, aut Sententiæ à Lege *lata*, quæ *ipso facto* incurrebat. Canones à Gratiano laudati innuunt, eum de Excommunicatione Penitentiarum annexâ loqui. Lata à Judice Excommunicatio semper ipsi reservata fuit, ejusve Superiori, si provocatum fuisset.

CAUS. XXVII. QUÆST. I. *infra* Can. 43.

Volens conciliare Canones, qui dicunt Matrimonium à Monachis aut Monialibus contractum, esse ratum, neque dividendos esse Conjugatos, neque admittendam ad Penitentiam infraçti voti mulierem, nisi mortuo viro, si Matrimonium inter Sæcularem & Monialem contractum fuerit, cum eis, qui significare videntur, ejusmodi Matrimonia esse nulla, per qualificationes adulterii, incestus, sacrilegii, & concubinitus: ad hoc propositum adhibet distinctionem Voti solemnem, quæ in nullo vetustiori Auctore reperitur, sicut diximus in *Dist. XXVII.* ubi eadem materia agitur. Quoad Canones, qui Moniales conjugatas ad Penitentiam, donec Maritus defunctus sit, admitti vetant, reluctantem interpretationem adhibet, dicens quòd, si à Marito recesserint, ipse tum earum respectu mortuus habebitur, tumque illæ ad Penitentiam admitti poterunt. Hoc argumentum discussum fuit in *Historiâ Impedimentorum Voti atque Ordinis*, seu *Traditione circa Matrimonii Sacramentum*, ostensumque, non constare, quòd hæc Impedimenta illud diremerint antè Sæculum XII. QUÆST. II. *infra* Canonem 39. conciliando Canones, qui docent, esse Matrimonium inter Sponsam & Sponsam, cum eis, qui dicunt non esse Matrimonium, priores de Matrimonio initiato intelligit, posteriores de Matrimonio consummato, significatque, Matrimonium initiatum esse dissolubile, illudque solum, quod consummatum est, esse indissolubile: solumque hoc posterius ratum nuncupat. In quo bis errat; 1. Quòd dissolubile dicat Matrimonium per Sponsalia de præsentibus contractum. 2. Quòd rati appellationem ipsi non tribuat.

CAUS. XXVIII. QUÆST. I. *infra* Can. 17.

Innuat divortium Infidelibus interdictum esse, & proinde secundum Matrimonium non valere apud eos, nisi *Lege fori*, non *Lege poli*. Hæc ab aliis duabus Quæstio dependet; 1. Utrum certum sit, indissolubilitatem esse Juris Naturalis, quoad omnes Homines? 2. An, posito quòd talis sit, id satis ab Infidelibus cognoscatur, ut astringi possint? Utrumque discussum in *Traditione circa Matrimonium Tom. III.*

QUÆST. II. dicit, Infidelem conversum, Sociam in infidelitate perseverante, non teneri ad cohabitandum cum illâ, quamvis illa pacificè cohabitare velit; verum discedere posse, ita tamen ut, illâ vivente, aliam non superducat, nequidem excepto casu, quo Infidelis propter negatam sibi cohabitationem, ad alias transit nuptias. Secunda pars hujus opinionis nulli Canonum innititur; prior in *Can. 10. 11. & 12. ibid.* QUÆST. I. fundatur.

CAUS. XXIX. QUÆST. II.

VAN ESPEN asserit, *Gratianum* erravisse in eo, quòd errorem conditionis proposuit, ut Impedimentum Matrimonii dirimens, atque, propter ejus auctoritatem, illud Impedimentum admissum fuisse. Vide ipsum in hanc QUÆST. Ut autem facilius & fanius hac de re judicare possis, adi *Traditionem circa Sacramentum Matrimonii Tom. I.* ubi historia textitur Impedimenti servitutis.

CAUS. XXX. QUÆST. *infra* Can. 40.

Gratianus ex auctoritatibus à se collectis concludit, virum aut mulierem, quæ filium aut privignum de Sacro Fonte suscepit, vel coram Episcopo ad Confirmationem tenuerit, posse invicem cohabitare, nec casum excipit, quo uterque facti particeps est, *Can. 3.* exceptum, nec casum, quo maritus præter necessitatem, uxoris ad id consentientis filium baptizat, exceptum *Can. 7.*

QUÆST. II. Quod docet, Parentes Liberos suos nondum adultos desponsare non posse absque illorum consensu, pugnat, cum eo, quod docuit CAUS. XX. Parentes Liberos suos Dominò dicere posse in Monasterio sine ipsorum consensu. Ratio Canonelque eadem postulabant Doctrinam in utroque argumento. *Cap. 1. de Desponsat. Impub.* ab *HORMISDA* aut *HONORIO I.* acceptum, illud de Matrimonio difertè dicit; quemadmodum nonnulli eorum, quos collegit CAUS. XX. QUÆST. I. illud expressè docent de Statu Monachali. Ratio utriusque potestatis est, quòd, ante pupertatis ætatem, aliam quam Parentum voluntatem Liberi non habeant. Qua de re fusè in *Tractatu Historico de patria potestate circa filiorum conjugia.*

QUÆST. III. Duos Canones contrarios refert, quos non conciliat, licet illud facile sit, dicendo, posteriorem anteriori derogavisse. Hic à *PASCHALI II.* conditus est, fertque, spiritualem filiam filio naturali Patrini sui post compaternitatem nato nubere non posse; ille est *URBANI II.* qui contrarium statuit: huic *URBANO PASCHALI II.* successit.

QUÆST. IV. Eadem viâ componere potuisset *Can. 1.* à *NICOLAŌ I.* desumptum cum *Can. 4.* à *Concilio Tribur.* accito illi posteriore; Prior fert hominem orbem ducere non posse commatrem uxoris suæ defunctæ, si hanc post commaternitatem cognoverit; alter, ducere posse statuit. Perperam id exequitur *Gratianus*, dicens, posteriorem loqui de casu, quo post commaternitatem cognita non fuit uxor: hæc autem restrictio omni caret fundamento.

QUÆST. V. *Can. 1.* ostensum fuit in *Inquisitione historica Doctrina Canonum Corporis Juris circa potestatem Parentum in Matrimonium Liberos suorum impuberum*, pseudo *Evaristum* putavisse, Matrimonium, de quo in hoc textu agitur, ob defectum consensûs Parentum irritum esse: item ostensum fuit, Clausulam, quæ in fine legitur, adjestitiam esse, quoniam præcedentibus repugnat, in quibus supponitur, Conjugatos sine Parentum consensu copulatos fuisse. *Can. 9.* quod *Gratianus* ait *infra* hunc *Can.* Matrimonia Claudefina, id est omiſſis solemnitatibus requisitis inita, rata esse, sed deficiente probatione pro infectis haberi, restringendum est ad Matrimonia, sine solemnitate, benedicta. Ostensum fuit in *Historiâ Benedictionis Nuptialis*, credibile esse eam velut substantialem in Matrimonii Sacramento semper spectatam fuisse.

CAUS. XXXI. QUÆST. I. *infra* Can. 3.

Gratianus, relatam verbum *S. LEONIS*, qui dicit, neminem eam ducere posse, quam prius adulterio polluit, conciliare volens cum Canonibus, qui docent, adulterium Matrimonii Impedimentum non esse, nisi accedat promissio conjugii cum adulterâ post mortem ejus, qui adulterio læditur, aut machinatio in mortem

mortem ipsius: dicit, alterutram harum conditionum subintelligendam esse in Canonibus prioris generis, quod falsum est: initio enim etiam solum adulterium erat Impedimentum; postea requisitum fuit, ut harum conditionum alterutra accederet. Id probatum fuit in historiâ hujus Impedimenti in *Traditione Ecclesiæ circa Matrimonii Sacramentum*.

QUÆST. III. in fine. discutiens, an puella cogenda sit nubere viro, cui assensum non præbet, relativè Canonibus quatuor, concludit nullam nisi liberâ voluntate alicui esse copulandam, nec exponit quânam coactio vel metus necessariè libertati officiat.

CAUS. XXXII. QUÆST. VII. *infra* Can. 16.

Duas restrictiones erroneas apponit Canonibus, qui vetant, eum, qui suam uxorem, ob ejus fornicationem, dimisit, aliam superducere: *Prima*, quòd intelligendi sunt de iis, quorum continentiam carnalis infirmitas non impedit, *Secunda*, de his, qui præstantes causam dissidii, aliorum conjunctione se præsterint indignos. Harum restrictionum falsitas probata est in historiâ seu *Traditione indissolubilitatis Matrimonii consummati*, in qua laudatur ipsius *Gratiani* testimonium, qui, non obstantibus his restrictionibus, *infra* Can. 26. concludit, sequi ex collectis autoritatibus, eum, qui uxorem ob fornicationem dimisit, aliam ducere non posse ante obitum ipsius, *manet enim inter eos quoddam vinculum conjugale, quod nec ipsa separatione dissolvitur*. Eandem veritatem supponit sub finem disputationis *infra* Can. 18. *sed quia nullâ autoritate permittitur, ut uxore vivente, alia superducatur*.

CAUSA XXXIII. QUÆST. I. in fine.

GRATIANUS, relato Canone, quem S. GREGORIO tribuit, qui fert quòd, si vir ab uxore separatus propter frigiditatem naturalem, aliam deinceps ducat, quâcum misceatur; cogendus est ad priorem redire; & alio ab HINCMARO desumpto, qui docet, maritum à conjuge, ob impossibilitatem ex maleficiis provenientem separatum, etiamsi cum aliâ, quam deinceps duxerit, concumbere possit, priori non esse restituendum, *Gratianus*, inquam, eos componere non valens, fatetur tantum eos esse contrarios; in quo decipitur: impossibilitas enim ex maleficiis orta relativa est, & nihilominus vera: impossibilitas autem, de qua loquitur S. GREGORIUS, naturalis est atque absoluta; undè, si vir, propter hanc ab uxore separatus, alteri misceatur, apparet eam fictitiam esse; certumque est Ecclesiam in Judicio suo fuisse deceptam. Itaque, cum Matrimonium prius semper vigerit, posterius irritum est. Hæc autem locum non habent in impossibilitate relativâ, quæ cum aliâ muliere cessare potest.

QUÆST. II. initio. Restringendum est ad separationem ex causâ Frigiditatis aliove Impedimento nuptias præcedente, judicio Ecclesiæ factam, quod dicitur à *Gratiano*; scilicet, mulierem, post separationem, nubere posse, quoniam *sibi mortuus est vir ejus, à cujus lege, Ecclesiæ judicio soluta est*: aliàs crassius erravisset, si putavisset, mulierem à viro, propter adulterium Ecclesiæ Judicio separatam, Secundi Matrimonii liberam facultatem acquirere; sic enim aut agnosceretur Ecclesiam posse rescindere Matrimonium propter adulterium subsequens, aut declararetur, CHRISTUM voluisse illud ob adulterii crimen dissolvi: itaque *Gratiano* ascribenda foret opinio, quòd Matrimonium consummatum indissolubile non sit, sed dissolvi queat, non quidem merâ mulieris dimissione à marito, sed per Ecclesiæ Judicium, quæ probato adulterio separationem pronunciat: credendum esset, omnia, quæ superius dixit, circa indissolubilitatem Matrimonii consummati, etiam interveniente adulterio, non spectare nisi casus, in qui-

bus vir autoritate privatâ uxorem dimittit, & juxta *Gratianum*, esse Causas separationis, quæ subsequantur, sicut sunt, quæ præcedant; hæc vinculi nuptialis colligationem impedire; illas illud jam colligatum dissolvere; proindeque, secuto Ecclesiæ judicio, in neutro casu vinculi Matrimonii vestigium remanere. Verùm, ut *Gratiano* tales imputari possint errores, alia requiruntur momenta, quàm quæ supeditat locus laudatus; Quod enim ibi dicitur, relativum est ad primam quæstionem, quæ est de separationem propter causam Matrimonio anteriorem, nec aliud continet: Quapropter viderint ii, qui hos *Gratiano* imputant errores, atque alios, quàm laudatum, locos in suum patrociniûm quærant; ex eorum numero est VAN-ESPEN.

QUÆST. III. quæ continet *Tractatum de Pœnit.* in DIST. VIII. divisum.

DISTINCT. I. sub finem. GRATIANUS, post varias plurimas autoritates in utramque partem, circa necessitatem Confessionis, ad justificationem, electionis facultatem Lectoris judicio dimittit, adjiciens, *utraque enim Fautores habet sapientes ac Religiosos viros*, nec attendit eas, quæ dicunt, Contritionem justificare, non sic loqui, nisi quia Contritio votum quærendi omnia Præcepta Divina continet, in quibus comprehenditur Præceptum Confessionis.

DIST. III. in fine. Perperam exponit hæc S. AMBROSII verba, *pœnitentia semel suscepta nec verè celebrata, & fructum prioris aufert, & usum sequentis amittit*: ea intelligens de Solemni, quam sine causâ distinguit à Publicâ, cujusque usum ad quasdam Ecclesias restringit, apud quas *Pœnitentia solemnitas non iteratur*. Hic locus multis Theologis ac Canonistis occasionem præbuit, dividendi Pœnitentiam in Solemne & Publicam, per priorem intelligentibus eam, quæ perficitur transeundo per quatuor Gradus solemnes & non iteratur; per posteriorem, eam, quæ fit palam sine distinctione Graduum, potestque iterari: in quo decepti sunt illi cum *Gratiano*, si putaverunt, ut ille, Pœnitentiam, quæ Gradus habebat, Ecclesiis quibusdam peculiarem fuisse, nec non ejus iterandæ prohibitionem.

QUÆST. IV. *infra* Can. 11. Pluribus relatis Canonibus, qui vetant celebrari Matrimonia certis Jejunii temporibus, eos intelligit de usu, à quo Conjugati abstinere debent in illis diebus ex mutuo consensu, sicut in tempore Orationi vel Festis dicato, & sic ex communi intellectu recedit, in quo accipiuntur de celebratione.

CAUS. XXXIV. QUÆST. I. & II. Can. 4.

Ad conciliandum hunc Canonem, qui insinuat, mulierem, quæ virum in alias Regiones sine spe reditûs migrantem sequi nequit, alii viro nubere, cum Canonibus præcedentibus, qui declarant illud licitum non esse, etiamsi maritus captivus sit, observare debuisset, eam consuetudinem, licet malam, toleratam tamen fuisse, quoniam Leges Civiles eam invexerant, & fovebant, concessâ impunitate.

CAUS. XXXV. QUÆST. II. III.

Plures hic errores circa factum, à spurii Decretalibus descendentes, qui præbuerunt occasionem putandi, quòd, in sæculis fraudi anterioribus, Consanguinitatis atque Affinitatis Impedimenta, usque ad septimum Gradum extenderentur, & Canones, qui contrarium docent, dispensationes contineant.

CAUS. XXXVI. QUÆST. II. *infra* Can. 7. & Can. 11.

Gratianus insinuat, Impedimentum Raptûs perpetuum non esse, sed Raptorem, peractâ pœnitentiâ crimini suo debitâ, Raptam ducere posse, si Pater hujus consentiat; quòd repugnat

Can. II. Legibusque Imperialibus, quarum executionem jubet hic Canon, quæ Raptorem Matrimonii cum Raptâ incapacem declarant, quamvis assensum præbeant Parentes.

DIST. de Consecrat.

Gratianus semel tantum loquitur, infra scilicet, Canon. 50. atque solum, ut remittat ad *Primam Partem Tractatus de Ordinandis*. Aliud itaque non reperitur errorum genus, nisi quod in DIST. I. multas refert spurias *Decretales*, quæ plura continent à Disciplina priorum Sæculorum abhorrentia; quippe quæ instituta non fuerint, nisi multo post vide VAN ESPEN in hanc DIST.

Difficile non fuisset annotare in DECRETO *Gratiani* alios errores, aut menda insignia ad errorem accedentia, vel inducentia. Intrâ præcipuos consistendum esse duximus, majoremque enumerationem nimis dilaturam fuisse institutam hujus cum posterioribus Collectionibus collationem: hæc enim prolixitas inevitabilis fuisset, quoniam menda similia in Collectionibus posterioribus occurrentia pariter observanda fuissent; nam, licet eorum numerus longè minor sit, ita tamen exiguus non est, quin multum ex eo turgesceret hic Tractatus, non mediocriter ob cætera Collectionis Capita diffusus.

ARTICULUS III.

Errores seu menda in Collectionibus GRATIANO posterioribus occurrentia.

EX iis mendis plura ex *Gratiani Decreto* trahunt originem, observanturque à VAN-ESPE in suo in hoc Opus Commentario. Tales sunt præ cæteris Errores, qui spectant auctoritatem Ecclesiæ in Principes, circa res temporales, qui annotati sunt in *Regulis Canonis* circa *Principes*. Indè nascuntur usurpationes Jurisdictionis Sæcularis circa Contractus, Judicia, Immunitates Ecclesiasticas, potestatem condendi Leges de Bonis temporalibus, quæ Ecclesiæ, exclusis ab eâ Principibus, tributa fuit. Indè nascitur præterita potestas eos deponendi, Regnis aut Provinciis suis eos spoliandi, eas aliis distribuendi, Subditos eorum à Sacramento Fidelitatis absolvendi, Hæreticorum bona Fisco addicendi. Omnia hæc præterita jura exposita sunt in *Regulis* circa hæc argumenta.

Tales sunt 2. errores circa independentiam Pontificum in Rebus Spiritualibus & plenitudinem potestatis eorum in iisdem rebus; undè nascuntur Reservationes arbitrariæ Absolutionum, & Dispensationum circa Matrimonia & Irregularitatem; Reservationes Beneficiorum; facultas de iis ad libitum & opportunitatem suam disponendi; ea erigendi; unendi; dividendi; eorum Fructus distribuendi; Decimas, aliave Parochialia Jura Monachis concedendi in Curatorum præjudicium: Indè nascitur Sententia, Pontificem Humano nullius Judicio subjectum esse; eum cæterorum Prælatorum esse Judicem: indè Evocationes Causarum; Appellationes Judiciales, atque extrajudiciales ad ejus Tribunal, *omisso medio*, in omni negotio Ecclesiastico, & in quocumque ipsius statu: Indè orta sunt Privilegia, Immunitates ab aliâ, quam à Pontifici Jurisdictione, & prærogativæ non pauca fusiùs expositæ in *Regulis* circa *Prælatos Ecclesiasticos*, eorumque Jurisdictionem, tum generatim, tum speciatim consideratam.

Hoc duplex Errorum genus aliter in *Decreto Gratiani*, aliter in Collectionibus subsequentiibus continetur: in his enim explicati sunt, & in consequentias distributi: In illo, sunt tantum velut in semine & in principio. Iis erroribus adjici possunt illi, qui Matrimonium spectant, quorum plerique nati sunt ex *Decreto*.

Errores aliundè procedentes pauciores sunt; quamvis utriusque annotati sint in locis, ubi de affinibus argumentis agitur; eorum tamen exempla quedam hic afferre necessarium est, sicut executi sumus, quoad errores *Decreti*, qui in locis iisdem aut similibus annotati fuere. Collectionum ordinem tum inter se, tum quoad earum Partes sequimur.

S. I.

Decretales GREGORII II. tit. de Constit.

Primus error occurrit in *cap. 7. & 10. de Constit.* ab INNOCENTIO III. desumptis, qui, supponens, Principes nullatenus posse Leges condere circa bona Ecclesiastica immobilia, Prædia scilicet, Domos, Tempia, Cæmeteria, Monasteria, aliave temporalia, quæ ad Ecclesiam pertinent, declarat Leges Principum in res ejusmodi, nisi rogante Ecclesiâ factæ sint, ejusve assensu roborantur, non valere, quamvis in Ecclesiæ commodum vergant. Quasi verò Principes confirmando Donationes Ecclesiæ factas, suam in hæc bona auctoritatem abdicaverint, aut patiendo illa in Manum Mortuam cadere, ad utilitatem Religionis, quam profitentur, Legum ad eorum conservationem condendarum curam, nisi expressè rogarentur, abjecissent, non verò ad eam ultrò se astrinxissent.

TIT. de Elect.

Quod insinuat idem Pontifex *cap. 4. & 20. de Electione*, verius non videtur. Scilicet Pontificem non subjacere Legibus Conciliorum Generalium, quæ non aliam habent auctoritatem, quam eam, quam à Pontifice mutuatur, à quo coacta, & coram quo, vel ejus Legatis, habita sunt, Successorem cum eandem habeat auctoritatem, quam habuit Decessor, ejus Constitutionibus non nisi prout libuerit astringi: quod convenit cum eo, quod dicit, se, *secundum plenitudinem potestatis de jure posse supra Jus dispensare. Can. 4. de conc. Prob.* non exceptis casibus in quibus ratio juris adversatur dispensationi. Talis autem erat is, de quo agebatur, scilicet. Casus promissionis aut Collationis Præbendarum ante earum vacationem, in tempus, quo vacaturæ essent, hæc autem promissiones Collationes-ve perniciosissimæ sunt, propter annexum sæpius alienæ mortis votum.

Non pauci sunt Eruditi, aliisque in Sedis Apostolicæ gloriam propensi, quibus hæc loca displiceant, propter malas consequentias, quæ inde possint deduci, v. g. quod Pontifices à Canonibus etiam Conciliorum Generalium independentes se dicant, quod atrocissimos effectus parere potest, maximè ex potestate eorum, qui alio Spiritu aguntur, quam PETRUS ab omni cupiditate dominationis alienissimus. Principium horum Textuum est in *Cap. 4. de Elect.* in quo PASCHALIS I. aut II. certissimum esse contendit, *Romane Ecclesiæ Legem Concilia ulla non præfixisse, cum omnia Concilia per Romanis Pontificis auctoritatem, & facta sint, & robur acceperint, & in eorum Statutis Romani Pontificis patenter excipiatur auctoritas*. Horum autem factorum adhuc desideratur probatio; aliundè verò, quamvis de his constaret; Pontifices semper subditi sunt rationi Canonis ipsi Conditoribus superiori, quod expositum est in multis hujus Operis locis.

Idem fit judicium de *Cap. 34.* ab eodem INNOCENTIO condito, in eo, quod dicit, Electores Imperiales à Pontifice Jus eligendi Imperatorem accepisse; Sedem Apostolicam Imperium à Græcis ad Gallos transfuisse; ad ipsam pertinere Electum examinare, approbare, consecrare & coronare, si est dignus, vel rejicere si est indignus, ut, quia Sacrilegus, Excommunicatus, Tyrannus, Fatuus, Hæreticus, Paganus, Perjurus, vel Ecclesiæ Persecutor. Hæc præventiones ambitionis suspicionem inducunt, possuntque Imperium turbare, Civilesque discordias generare.

De

De Translat. & Renuntiati.

Nec magis placet *Cap. 2. de translat.* Idem Pontifex in eo significat, Apostolicam Sedem posse dissolvere Matrimonium consummatum, quia dissolvendi facultatem habet conjugii spiritualis Episcopi cum Ecclesiâ suâ; difficilius autem est res spiritualis destruere, quam res temporales: idque proponit velut unam ex differentis inter utrasque res intercedentibus. Asserit approbationem demissionis Episcoporum, translationis & depositionis eorum Sedi Apostolicâ divinâ institutione reservatam esse, eamque ideò posse vinculum, quo Episcopus Ecclesiæ suæ adhæret, dissolvere, quia Pontifex est CHRISTI Vicarius. Quasi verò Episcopi hujus dignitatis non sint quoque participes. Indè orti sunt omnes Textus ejusdem Tituli, qui Translationes ab aliis confirmatas irritant, & *Cap. 3. 4. de Officio Legati*, quæ rescindunt Translationes ab ipsis Sedis Apostolicæ Legatis, sine speciali licentiâ factas, ideò quòd hæc approbatio, seu autorisatio, sit Privilegium speciale & singulare Successorum PETRI, quo nemo frui potest, nisi specialis concessionis à Pontifice factæ beneficio. Indè nati sunt omnes Textus, qui supponunt, nullum Episcopum sine licentiâ Pontificâ renunciare posse, cujusmodi plures occurrunt *TIT. de Renunt. Tit. de Regular. Caput 18.* non minùs est expressum. Textus illi collecti sunt in *REGULIS circa Causas Majores.* Eodem *TIT. de Renunt. Cap. 11.* INNOCENTIUS attribuit *Primo Concilio Constantinopolitano Canonem à Concilio sub PAVLO habito conditum*, idque patet ex eo, quòd Concilium illud dicat, esse unum ex Quatuor Principalibus, quæ sicut *Quatuor Evangelia* Ecclesiæ Catholicæ veneratur.

Tit. de suppl. negligentia.

Caput 1. de suppl. negl. suppeditat exemplum dispensationis perpetuæ ab uno Canone Concilii Generalis NICENI II. absque necessitate concessæ. Statuit illud, ut, si Episcopus Diocæsanus tertio cum humilitate requisitus, Abbatem benedicere renuerit, eidem Abbati liceat proprios Monachos benedicere, & proindè Ordines Minores conferre, quòd Abbatibus non benedictis à Concilio interdicitur. Hanc autem sine necessitate indultam fuisse dispensationem apparet ex eo, quòd hoc casu benedicendi jus ad Metropolitanum devolvebatur, aut ei remitti poterat, coque deficiente, ad vetustiorum Suffraganeum Provincie. Potuisset etiam Pontifex Abbati rejecto permittere, ut Benedictionem ab alio quovis Episcopo Catholico acciperet, ut cautum fuit in casu, quo Diocæsanus neque ordinare, aut benedicere Abbates, neque S. Chrisma Monachis impertiri vult nisi simoniacè. Præterea, Concilium Generale censuit, hanc Benedictionem tam necessariam esse Abbatibus, ut Ordines Minores conferre possint, quam ipsum Presbyteratum: siquidem eam facultatem nonnisi sub his duabus conditionibus concedit. Denique, quotiescumque Jus negligentiam Prælatorum supplere jubet, toties certum constituit tempus, quo elapso Superior Prælati negligentis, tenetur ejus defectum supplere, rem omissam ab Inferiore perficiendo. Hic Textus ab ALEXANDRO III. desumptus est.

De Tempor. Ordin. Scrutinio in Ord. faciendo Ordin. ab Episcopo, qui &c.

Cap. 15. de Temporibus Ordin. continet principium, quòd Episcopos ad conditionem Delegatorum, quoad dispensationem, redigit; scilicet, quòd dispensare non valeant, nisi in casibus à Jure nominatim expressis. Ab INNOCENTIO III. desumptum est hoc *Cap.* licèt tribuatur HONORIO. Ejus autem principii falsitas ejusque perniciose consequentiæ demonstratæ sunt in *REGULIS circa Dispensationes.*

TIT. de Scrutinio in Ordine faciendo, Scrutinii formam pollicetur: unicus autem ejus Tituli Canon nihil de eo dicit.

Cap. 1. de Ordin. ab Episcopo, qui &c. supponitur, licere Episcopo Ordini Episcopali autoritate privatâ renunciare ejusque exercitium sibi interdiceret, ita, ut, si postea Sacros Ordines conferat personis hujus interdictionis spontanea conscis, ex non accipiant Ordinis executionem, nec excipiuntur casus, quibus id fieret, aut consentiente alio Episcopo, aut requiruntur Abbatibus, qui Subditos suos à quovis Episcopo Catholico, qui sibi placuerit, ordinari curare possunt. Difficile est detegere justam hujus suppositionis causam, quæ etiam fit in *cap. 11. de Renunt.* nam alia esse nequit, quam crimen, quo quis Episcopalis Dignitatis exercitio se indignum fecit, eoque casu, vel crimen est occultum, & tunc renunciatio hujusmodi spontè facta, scandali periculo objicit; vel publicum, & tunc depositioni locus est.

De hæc Difficultate, ne verbum quidem apud Interpretes.

Tit. de etat. & qualis. Ordin.

GREGORIUS IX. adjicere debuisset *Cap. 1. de etat. &c.* certum tempus Definitioni Concilii *Pictaviensis*, quæ Beneficii privationem sancit. Hoc enim omisso penam ferre inutile est; nam, ut incurratur pena ratione neglectæ receptionis Ordinum, oportet, ut is, qui negligens dicitur, sciat intrâ quòd tempus eos recipere teneatur, vel certus statuatur Monitionum numerus, quibus peractis, negligentia per amissionem Beneficii coerceretur; neque enim, quoad penam, quis negligens censetur, nisi post elapsam sine actione tempus à jure præstitutum, aut contemptas monitiones. Hæc temporis, intrâ quòd fieri debeat promotio ad Ordines requisitos, definitio, hic eò magis erat necessaria, quòd nondum in Jure satis lucidè facta erat, vide *GONZAL. in Cap. 7. de Elect. S. 2. n. 5.*

Ætas Annorum XIV. non videtur sufficere ad regimen Ecclesiarum. Tamen *Cap. 3. de etate & qual. Præficiend.* majorem non requirit, neque ullam restrictionem continet. Itaque hic esset laxamentum, posito, quòd illud ad alias Ecclesias extenderetur, quam Capellas separatas, seorsimque subsistentes.

Cap. 5. & Cap. 9. multis eruditione, pietateque conspicuis viris displicent. *Cap. 5.* permittit regimen Ecclesiæ Parochialis, Clericis etiam in Minoribus duntaxat Ordinibus constitutis, saltem dispensativè concedi: *Cap. 9.* absolutam dat facultatem eligendi Subdiaconum in Episcopum. Ideò autem hæc displicent, quòd hæc Promotio cogat, ut omissantur interstitia, quoad Ordines Superiores, quibus carent Clerici Minores ad Presbyteratum evahendi, & Subdiaconi in Episcopos consecrandi. Electus enim in Episcopum tenetur intrâ tres Menses, à Confirmatione numerandos, consecrari: is verò, cui Parochialis Ecclesiæ data est, Presbyteratum intrâ annum accipere debet. Harum Dispensationum permissione Casus urgentis necessitatis aut utilitatis, quorum ratione tantum licitæ sunt Dispensationes, conversi sunt in Jus commune, abrogatique antiqui Canones, qui ejusmodi Promotiones interdcebant, quoniam illæ non fiunt, nisi ad accelerandam receptionem Ordinum Superiorum, quam Probatio sufficiens in Ordinibus Inferioribus præcedere debebat. *DIST. LXXXVII.*

Tit. de Filiis Presbyt.

Cap. ult. de Filiis Presbyt. supponit GREGORIUS IX. Dispensationem defectus Natalium Promotioni ad Dignitates, Personatus, Parochias, obstantis, reservatam fuisse Pontifici; cujus tamen, nulla apparet probatio, quæ præcedat. Significat, ejusmodi Provisiones Dispensatione munitas, Ecclesiæ, in quâ factæ fuissent, honestatem deformaturas non fuisse.

TIT.

TIT. de servis non ordinandis.

Cap. 7. de servis non ordinandis, desumptum est ex Decretali INNOCENTIO III. falso adscripta, quæ non reperitur in antiquis Collectionibus, unde suppleri non potuit id, quod in eâ relictum fuit à Raymundo de Pennaforti, quamvis necessarium esset, quia imperfectum est initium. Falsitas probata fuit ubi de confirmatione Collectionis I. Eandem probationem refert quoque GONZALES in hunc Textum.

De Bigamis non ordinandis.

LUCIUS III. Cap. 2. hic, & INNOCENTIUS III. Cap. 7. ibid. docent, dispensationem Irregularitatis Bigamiæ licitam non esse; quoniam hæc Irregularitas ab Apostolis instituta fuit: circa eam tamen dispensaverunt Pontifices posteriores, illudque Jus Sedi suæ reservaverunt, quasi soli essent Apostolorum Successores.

De Clericis peregrinis.

Cap. 1. ALEXANDER III. jubet Clericos Ultramarinos, Ordinationis suæ fidem per Quinque Episcoporum sigilla facere, priusquam ad exercitium Ordinis sui admittantur. Hæc cautio non esset sufficiens, nisi testimonium illud tale sit, ut pro legitimo haberi possit in Ecclesiis, in quibus admitti petunt ejusmodi Clerici.

Cap. 4. ibid. insinuat Episcopum autoritate Apostolicâ indigere, ut Clericos Peregrinos, sine suo consensu in suâ Diocesi institutos, destituere possit; HONORIUS III. enim Reghinensi Episcopo scribens de hac re, illud ipsi Apostolicâ autoritate indulget. GONZALES in hunc Textum, ait, in universo orbe Christiano receptum esse, ut soli indigenæ ad Beneficia admittantur, Legesque circa id expressas ubique reperiri, vel antiquam Consuetudinem. Itaque Sedis Apostolicæ indulgentia necessaria non est ad ejectionem peregrinorum sine consensu Diocæsani institutorum.

De Offic. Archid. de Offic. Archipresb.

Ex ordine horum Titulorum patet, GREGORIUM approbavisse subordinationem Archipresbyteri Archidiacono. Hoc etiam cernitur in Cap. 7. prioris, & Cap. 2. posterioris Tituli, in quibus superioritas Archidiacono tribuitur. Porro, indecora videtur hæc subordinatio, nec refert, quod Archidiaconus sit Episcopi Vicarius; nam 1. hic Vicariatus parum latè patet, aliudè Archipresbyter vices Episcopi gerit in rebus non minoris momenti. Hæc observationes probantur in REGULIS circa has Dignitates.

De Offic. & Pot. Judicis delegat.

§. 3. Cap. 38. ab INNOCENTIO III. conditi definit, Ordinarium debere exequi Sententiam Judicis Delegati, quamvis eam injustam esse sciat, & consequenter eum teneri exequi sibi notam iniquitatem sicque fieri participem culpæ Delegati. Itaque, ut purgetur hæc decisio, excipiendus est casus iniquitatis manifestæ, vel pro tali ab executeore habitæ.

De Offic. Judicis Ordin.

Caput 1. tribuit Episcopis liberam potestatem adulteria & scelera inquirere, ulcisci, & judicare, secundum quod Canones censent, absque impedimento alicujus. Hujus facultatis exercitium velut Inquisitionis species spectaretur, nec à Principibus toleraretur, sed haberetur pro usurpatione autoritatis Sæcularis, idoneâ ad Familiarem pacem & publicam tranquillitatem perturbandas.

Distinctio duarum Legum, Jurisdictionalis, scilicet,

& Diocæsana, de quâ loquuntur in Cap. 16. à GRATIANO introducta ac propter ejus autoritatem à Sede Apostolicâ recepta fuit, ut notat VAN ESPEN. Ea infra exponetur.

De Majoris. & Obed.

Insinuatur in Cap. 5. Episcopus Pontifici potius quam Principi suo obsequi debere, nec restringitur hæc Doctrina ad Res Spirituales. Malè autem illud concluditur, ex eo, quod nobiliores sint Temporalibus Res Spirituales. Spirituales enim Potestas Temporalis subicitur in Rebus Temporalibus, quemadmodum hæc illi vice versâ in Spiritualibus. Cap. est INNOCENTII III. Idem Cap. 6. probare intendens, Pontificem Imperatori cæterisque Principibus esse Superiorem, loca Scripturæ laudat hoc non probantia. Talis est JEREMIÆ locus, Ecce te constitui super Gentes & Regna, ut evellas & dissipes, ædifices & plantes. Quod à Propheta non nisi prædicando agendum erat, nullamque relationem ad Pontificem habet. Talis est locus GENESEOS, Deus fecit duo Luminaria magna, majus ut præesset diei, sive Solem aut Pontificem, minus, ut præesset nocti, sive Lunam aut Imperatorem. Talis est locus Evangelii, Quodcumque ligaveris &c. ad PETRUM sine restrictione directus. His pluribusque similibus locis, adjicit sententiam supra memoratam, spiritualia temporalibus antecellere; undè nihil confici potest, nisi Pontificem Principibus in spiritualibus præesse, sicut Pontifici præminent Principes ratione temporalium, quæ ab ipsis accepit. Infelices hæc applicationes parum juvant causam Pontificis adversus Imperatorem, quæ justa esse poterat, sed malè propugnabatur.

Licet Pontifex Patriarchis annumeratus sit in Canonibus priorum IX. Sæculorum, se ab illorum consortio eximit INNOCENTIUS III. Cap. 8. Gratianum sequutus, Sedemque suam Juris Universi fontem appellat. Cap. 9. supponit quædam Monasteria Legi Diocæsanae subjuncta esse; repugnat notioni hujus Legis, quam dant Canonista. Ut hoc intelligatur; sciendum est 1. Cap. 9. jubere, ut Abbates Lege Diocæsana Episcopo subiecti, Synodo Diocæsanae intersint; 2. hoc nomine contineri omne, quod Episcopus ab Ecclesiis suæ Diocæseos accipit. Lex autem Jurisdictionis vocatur id omne, quod in iisdem Ecclesiis peragitur. Hujus distinctionis ope Canonista Jura omnia Episcopalia exponunt, & quoniam Episcopo unum ex ejusmodi Juribus solvitur in Synodo Diocæsana, quod idèdè Synodaticum vocatur; omnes, qui ad cæteros Censuræ à Diocæsani debitos obligantur, huic quoque subiciuntur. Eadem distinctione dividunt Ecclesias Diocæseos in Immunes seu Liberas ab omnibus Juribus Temporalibus Episcopo debitis & in eas, quæ iis subiciuntur; illasque designant nomine Locorum Diocæsanae Legi non subiectorum. Talia sunt juxta Concilium Herdensis Monasteria omnia Provinciae Herdensis, quod à Gratiano productum fuit ad Monasteria cæterarum Provinciarum. Hoc itaque Caput continet exceptionem regulæ, quæ Monasteria à Lege Diocæsana eximit, ac aliquam confusionem inducere videtur circa prædictam distinctionem. Omnia Jura sub Lege Jurisdictionis comprehensa enumerantur. Cap. 16. de Offic. Jud. Ord. utraque Lex fufius exponitur in REGULIS circa Jurisdictionem.

Lib. 2. de Judiciis Tit. 1.

Reprehenditur ALEXANDER III. quod agens de Clericorum delictis, Adulteria inter Minora Crimina recenset Cap. 4. §. 1.

Juxta Cap. 10. à COELESTINO III. desumptum, Clericus à Judice Sæculari plectendus non est, nisi post adhibitas, adversus ipsum successivè & frustra, omnes poenas Ecclesiasticas, licet criminum reus sit, quæ publicam turbant quietem: dogma perniciosissimum.

Cap.

Cap. 15. 17. prohibent omnino à Laicis ad Judicem Sæcularem trahi Clericos pro defectu Justitiæ. *Caput* autem 10. & 11. de *For. Compet.* permittunt recurrere ad Judicem Ecclesiasticum in casu denegatæ sibi à Judice Sæculari justitiæ. Hæc inæqualitas æquitati adversatur. Singuli hi *Textus* sunt INNOCENTII III.

Cap. 13. INNOCENTII III. docet, Pontificem Judicio procedere posse in controversiis inter Principes Supremos natis ratione peccati, maxime perjurii, vel pacis fractæ. Hoc in principium assumptum fuit in gratiam Judicis Ecclesiastici à Canonistis, qui dicunt, eum posse, per viam denuntiationis Evangelicæ, seu judicialis, procedere contra quemlibet Peccatorem, etiam Laicum &c. Vid. summam hujus *Capitis*.

De Foro Compet.

Juxta *Caput* 2. nullus Judex Sæcularis nullum Clericum criminofum, etiam in Minoribus constitutum, sine permisso Pontificis damnare, vel coercere potest. Quæ conditio publicæ quieti adversatur. *Caput* 8. à LUCIO III. conditum Ecclesiæ læsæ concedit, Malefactores suos, quamvis Laici sint, coram Ecclesiastico Judice convenire: Privilegium, quod à solo Principe dari valet.

Cap. 9. à COELESTINO III. profectum jubet causas pecuniarias Clericorum Jure Canonico decidi, non verò secundum Consuetudinem aut Legem Loci; hoc falso nixum Principio, quod Clerici Legi Sæculari non subsunt, ut patet ex parte decisa.

Cap. 10. quod est INNOCENTII III. concedit Laicis facultatem adeundi Judicis Ecclesiastici, in defectu Justitiæ Sæcularis, hoc est, si in Judicio prægravati aut oppressi fuerint. Pontifex se Vicarium Imperatoris esse insinuat, Imperiali Sede vacante, jusque, habere emendandi Sententias Judicum Sæcularium inferiorum. Prædicta facultas ab eodem tribuitur Viduæ *Cap. 11.* in simili casu, hoc est, si, per Judicem Sæcularem suum, justitiam non possit obtinere; CUYACIUS in *Cap. 12.* INNOCENTII III. errare contendit, cum dicit, Clericos Privilegio fori renuntiare non posse, ejusque rationes confutat.

Laici Jura Ecclesiastica usurpantes, velut Sacrilegi, per Judicem Ecclesiasticum compelli debent. *Cap. 16.* quod est GREGORII XI. lata janua ad Judicem Sæcularem Jure suo spoliandum.

Cap. 18. ejusdem GREGORII, Laici prorogare possunt Jurisdictionem ejus, qui suus non est Judex, sine consensu veri Judicis. Clerici autem illud nequeunt, nisi Diocesani consensus accedat, eoque accedente, possunt. Hæc principia falsa sunt, ut probatum fuit in *REGULIS circa Judicia*.

De Feriis.

GREGORIUS IX. *Cap. 5.* quodlibet opus servile Dominicis & Festis diebus fieri vetat, omnemque Contractum aut Actum Judicarium; idque statuit sine participatione Principum, qui ad hæc ordinanda cum Ecclesiâ concurrere debent.

De Ordine cognit.

Cap. 3. si quis hereditatem petens coram Judice Sæculari repellatur per Exceptionem defectus Natalium, Judex Ecclesiasticus hanc Exceptionem discutere debet, excluso Sæculari Judice, quamvis accessio sequatur rem principalem omnisque Exceptio sit semper accessoria.

TITULI.

De Causâ Posses. & propr. de restitutione Spoliat. De eo qui mitt. in Poss. De sequestr.

Plurimi sunt *Textus* his in *TITULIS*, qui Judici Ecclesiastico tribuunt id, quod ad Judicem Sæcu-

larem pertinet. Judicium scilicet Possessorium, resque ipsi affines. *Cap. ult. de Judiciis* illud Judici Sæculari pertinere agnoscit, etiam in re Beneficiariâ.

De eo, qui mittitur.

Textus, qui jubent Actorem mitti in possessionem rei petita, si Reus legitimè conventus & expectatus non comparet, solumque ac verum declarari possessorem, posito quòd, intrâ annum missionis, Reus se liturum in Judicio, causamque defensorum non caveat, hi, inquam, *Textus* non excipiunt casum, quo de Beneficiis agitur, undè periculum erat, ne Beneficium addiceretur ei, qui Titulo destituebatur, quapropter abrogati sunt. *Cap. 1. Tit. ejusd. in 6.*

Ut lite pendente nihil innovetur.

Cap. 5. ab HONORIO III. conditum, insinuat, Pontificem Monachis Novalium Privilegium concedere posse, lite circa eas pendente, modò in supplicatione litis mentio facta fuerit. Hoc fieri nequit, quin adversarius jure suo spoliatur; hæc autem spoliatio iniqua est, & contraria Regulæ, de non tollendo *Jure alteri quasito*.

De Confessis.

Cap. 1. Excipiendus esset casus, quo is, qui crimen suum confitetur, de eo etiam convictus est; hinc enim auditur ejus depositio adversus sui sceleris Confortes.

Cap. 2. significat, eum, qui incidenter aliquod crimen confitetur, poenâ ordinariâ plectendum esse absque informatione. Quod falsum videtur. Hunc errorem agnoscit GONZALES, *ibid. n. 7.* qui, ut Pontificem purget, conjicit, illum inquisitionem præmississe condemnationi.

De Probationibus.

Nullus ferè est *Textus* in hoc *TITULO*, qui Probationes generatim spectet, quod tamen germanum est ejus argumentum, quoniam de ipsis in specie agitur *Titulis* sequentibus; hic autem agitur de Probatione per Instrumenta, C. 1. 5. 7. 11. 13. 15. item de Probatione per Testes *Cap. 6. 9. 13.* item per Jusjurandum. C. 2. 10. 12. item per inspectionem Corporis. C. 4. 14. item per Famam aut communem reputationem. C. 10. 12. 13. Denique per Præsumptionem C. 10. Diximus: nullum ferè propter *Capita* nempe 3. quod dicit, in æquilibrio Probationum absolvendum esse Reum. 2. quo Actor, qui plenè probavit, à jurandi necessitate liberatur: 12. quo probatâ affirmativâ: negativâ probationem admitti prohibetur.

Tit. de Testib. cogendis. &c.

Quidam *Textus* Testes cogi prohibent ad deponendum in Judicio Criminali, Vid. *Cap. 10.* CUYACRUS in *b. Tit.* hanc exceptionem improbat, eamque menti Legum & Canonum adversari ostendit, qui significant coactionem in Judicio Criminali, magis quàm in Civili, necessariam esse; abhorremus enim vulgò à procurandâ cujusvis damnatione, aliundè si Reus innocens sit, ipsique denegetur auxilium, eo majus est hoc in casu delictum, quo præjudicium inde Reo illatum gravius est. Probatum est, in *REGULIS circa Monitoria*, hanc exceptionem non obtinere, & quare.

De Fide Instrum.

Cap. 10. Probationem Testimoniam admittit adversus tenorem Instrumenti à Notariis redacti, & pro legitimo à Partibus habiti, quod perniciosis consequentiis obnoxium est.

Cap.

Cap. 12. insinuat, Judicem cogere non posse Reum; ut Instrumenta sua Actori edat, nisi communia sint; quod falsum est, ubi Actor Juri Communi nititur, Reus verò Juri privato: Privilegio, v. g. Donationi, Provisioni Beneficii, alterive Instrumento, quod petitionem labefactet. vid. GONZALEZ in Cap. 1. de prob. n. 14. & 16. eundemque in Cap. 5. de Fide Instrum. n. 3. ubi laudat Cap. 6. de Privileg. in 6. quod hanc exceptionem probat.

De Jurejurando.

Hic quædam proponunt regulæ falsæ circà Jurandum, ut probatum fuit in expositione Decalogi à Corpore Juris desumptâ. Talis est v. g. quòd Juramentum accedens contractui Jure Civili irritò valeat & liget.

Cap. 4. quod non spectat, nisi ad Episcopos Pontificis Vasallos, malè extensum fuit ad ceteros Episcopos, omnesque Abbates.

Plerique Textus Jurijurando, quatenus probatorio, non congruunt.

De Prescription.

Privilegium, quod hic Romanæ Sedi tribuitur Cap. 13. ut, non nisi Centenaria Præscriptio ipsi possit opponi, nititur in Lege revocatâ, ut probat VAN ESPEN in CAUS. XVI. Quod dicitur Capp. 11. & 16. de impræscribitate Juris Procuratoris Legatis ceterisque Prælati, qui visitant, debiti, non est in usu, eamque justam non esse judicatum est. Tit. de Sent. & re Judic.

Cap. 3. Romanis prætensionibus adversatur; ibi enim S. GREGORIUS dicit, Judicium Episcoporum ad Concilium Provinciale pertinere, seu ad Concordem Sacerdotum Sententiam, quod adversatur Doctrinæ INNOCENTII III. in Cap. 2. de Translat.

De Appellation.

Quidquid hic dicitur de Appellationibus omisso medio tam Judicialibus quam Extrajudicialibus, de Evocationibus, de necessitate Romam petendi, ad persequendas lites illuc delatas, quamvis Regiones undè delate sunt, ab ea valde distat sint, Jurisdictionum ordinem evertit Partibusque maximum gravamen parit.

De Confirmat. utili.

Cap. 5. 6. Beneficiis Regularibus opposita, Consuetudinem à Pontificibus postea confirmatam damnant.

LIB. III. De cohabit. Cleric. & mulier.

Quod dicit Cap. 7. de obligatione non accipiendi Sacramenta à Ministris notoriè Concubinariis, eorumque Missam non audiendi periculofum est: quia facile circà notorietatem facti decipimus; & Prælati contumeliosum, qui tales Ministros tolerare supponuntur.

De Clericis Conjug.

Textus, qui Clericos in Minoribus Ordinibus constitutos, Beneficiis etiam simplicibus, quæ possidebant, privat, si uxorem ducant, injusti videntur, posito quòd non tollatur ab eis obligatio Vestem Clericalem & Tonfuram ferendi, suosque Ordines exercendi: cum enim hujus obligationis executio, Ecclesiasticum faciat, tribuit pariter Jus fruendi Ecclesiæ redditibus.

De Prabend.

In singulis Collectionibus Gratiani Collectioni posterioribus multi sunt Textus corruptelæ Mandatorum

Apostolicorum faventes, quorum forma legitur. Cap. 36. de Rescript.

Cap. 28. damnat pluralitatem Beneficiorum, ejusque dispensationem nihilominus Apostolica Sedi reservat, quod minuit effectum, quem imprimere poterat hæc prohibitio.

Tit. 13. usque ad 30.

Hi Tituli, qui Bonorum Temporalium, five Secularium, five Ecclesiasticorum Acquisitionem, Administrationem atque Alienationem spectant, multos continent Textus, qui restringi debent ad loca dominationis Pontificiæ subiecta temporalia: aliàs auctoritate carent; quoniam eorum Textuum Dispositiones è Principum potestate pendent. Idem sit Judicium de Textibus circà Immunitates Personarum, Bonorum & Locorum Ecclesiasticorum, quæ non nisi à Principis beneficio proficisci possunt.

Tit. de Convers. Infidel.

Caput. 2. prout in secunda Collectione veterum refertur, supponit hæc S. PAULI verba, si Infidelis discedit, discedat. I. CORINTH. VII. de eo, qui post Matrimonium contractum in infidelitatem labitur, intelligi, eundemque sensum hujus dicti, quod falsò S. GREGORIO adscribit, Contumelia Creatoris solvit Matrimonium; atque ex his duobus falsis principiis concludit; mulierem Christianam à viro suo in infidelitatem lapsò, post Matrimonium consummatum discedentem, alii nubere posse, filiosque ex ejusmodi conjunctione natos esse legitimos. Caput hoc à CÆLESTINO III. conditum est. GONZALEZ hic hunc Pontificem excusat, dicendo, eum scripsisse tum, cum adhuc putare liceret Matrimonium etiam consummatum, per lapsum alterutrius Conjugis in hæresim dissolvi; hancque opinionem usque ad INNOCENTIUM III. obtinuisse, qui disertè definivit hæresim; post Matrimonium supervenientem, illud non dissolvere. Cap. 14. de conver. Conjug. Non attendit Gonzalez, CÆLESTINUM III. loqui de Matrimonio consummato; INNOCENTIUM verò de Matrimonio nondum consummato.

De Despons. Impub. Lib. 4.

CLEMENS III. Cap. 13. sibi facultatem tribuit Matrimonii dirimendi, quod adversus interdictum suum, antè liti decisionem, circà precedentem obligationem motæ, contrahetur. Quod si contra interdictum nostrum, in præjudicium ipsius aliquid fuerit attentatum, illud irritum esse decernimus, & viribus omninò carere. Quod singulare, cum Impedimenta dirimentia sint à Lege non ab Homine ac propter utilitatem totius Corporis statuta.

De Sponsâ duorum.

ALEXANDER III. Cap. 4. Matrimonium in simili Casu dirimere permittit. Si in tali Casu duxerint appellandum, eis in Ecclesiâ publicè debet interdici archæus, ne ante decisionem cause aliud contrahant Matrimonium, & si contra interdictum Ecclesiæ ita publicè factum venire præsumserint, Matrimonium tam præsumptuosè contractum poteris irritare. Quæ facultas bono publico advertitur, necnon c. 18. de Sponsal.

Idem Pontifex Cap. 3. ibid. agnoscit quosdam ex suis Decessoribus putavisse, Matrimonio consummato subsequenti, Matrimonium præcedens non consummatum solvi; contrario enim definito adjicit, quamvis aliter à quibusdam Prædecessoribus nostris sit aliquando judicatum.

De Conjug. Lepros.

URBANUS III. hic definit Matrimonium non consummatum; superveniente Leprâ, dissolvi: Respondemus quòd

quod ad accipiendam eam cogi non debet; cum inter eos Matrimonium non fuerit consummatum. Florentinus Episcopus ab eo quaesiverat, an Leprosus post Matrimonium superveniente, pars sana ad Matrimonii consummationem cogenda esset? Utrum; si postquam Sponsalia inter legitimas personas contracta fuerint, ante quam viro mulier tradatur, alter eorum Leprosus morbum incurrat, alius ad consummandam copulam maritalem compelli valeat; vel se ad secunda vota transferre. S. RAYMUNDUS errore emendare volens, verbo, Sponsalia, addit hæc de futuro, nec attendit quaestionis ac decisionis contextum ac verba, in quibus nihil mutavit, planè ostendere hic de Sponsalibus de præsentibus agi.

De eo, qui cognovit &c.

ALEXANDER III. Cap. 2. disertè docet, Affinitatem post Matrimonium non consummatum supervenientem, illud dissolvere, si crimen publicum sit; nam Pictaviensis Episcopus rogaverat, quid facto opus esset, circa eum, qui quandam uxorem duxerat, quam quidam susceperat per mensum, quo eam duxerat, non cognoscere; (sponse matrem) in ejus lecto jacentem cognovit, transacto vero mense, tam Pater, quam alii Propinqui coegerunt, ut cum eâ Matrimonium consummaret; quod facere noluit, donec Episcopus eum consuleret; Respondet autem Pontifex, quod crimen, si occultum sit, Matrimonium publicum dirimere non potest; sed si publicum sit, locum. Imponenda est ei viro penitentia paulo major, quam pro adulterio, quâ peccatâ, vel parte ipsius, poterit ex dispensatione cum aliâ Matrimonium contrahere. Accurata est hæc epitome, nullamque patitur Textus distinctionem, quæ decisionem ab errore purgare possit. Hoc accipiendum est de Textu; prout in Primâ veterum refertur Cap. 3. eod. Tit. nam mutilatus est à RAYMONDO, ut insinuaret, eum de Sponsalibus de futuro intelligendum esse INNOC. III. eum ipsum laudat in priori & vero sensu Cap. 6. hoc Tit.

TIT. de Frigidis.

Capit. 1. quod GREGORIUS IX. ipsum Collectionis suæ inserens, adoptavit, plures continet errores. 1. Decernit, ut, si mulier post annum aut dimidium conqueratur, se cognitam non fuisse; contrarium affirmante viro, hujus affirmationi credatur, quoniam vir caput est mulieris. 2. Supponit intrâ unum aut duos menses, mulierem dignoscere posse, an vir suus coire possit, quod falsum est; ut dicitur ex sequentibus Textibus qui trium annorum experimentum ad hoc requirunt.

Cap. 3. prout in Secundâ veterum Collectionum refertur, perniciosum dat consilium; scilicet, si contigerit mulierem Matrimonio seu cohabitationi cum marito fieri inhabilem, virque aliam duxerit, Episcopus dissimulare posse. Licet non sit tutum indulgere ei, ut aliam accipiat, tamen sub dissimulatione poterit sustinere, quia tutius est unam tanquam uxorem habere, quam cum multis peccare: Hoc dicere, nihil aliud est, quam Concubinatium permittere, aut saltem tolerare sine necessitate.

Cap. 5. & 7. auctoritatem dant probationi ancipiti Purgationis Partium per Juramentum septimæ manus propinquorum.

Qui filii sint legitimi?

Cap. 13. ab INNOCENTIO III. desumpto, leguntur quædam falsa principia, & applicationes Scripturæ parùm congruæ: tale est hoc principium, quod ibi sapius iteratur, eum qui plus potest, posse & minus in rebus diversis ordinis; tunc enim deest subordinatio v. g. quamvis Spiritualis Potestas nobilior sit Temporalis Potestate, non sequitur eos, qui illam possident, à fortiori hanc exercere posse; aliàs omnis Presbyter, aut Clericus in Sacris Ordinibus constitutus, qui in Ordinatione suâ recepit facultates Spi-

Tam. I.

rituales Potestatem Temporalem antecellentes, haberet quoque facultates ad hanc pertinentes; proinde omnes, qui temporalis duntaxat Jurisdictione præditi sunt, in Rebus temporalibus subditi essent iis, qui Spiritualem Potestatem habent. Horrendæ sunt hujus principii consecutiones, neque admitti illud potest, quin sequatur ruina ambarum Potestatum, pariter supremarum; atque à se invicem independentium in rebus quæ ad singulas pertinent, ut jam ostensum fuit in Collatione harum Potestatum, in Tit. de Major. & Obed.

Applicationum Scripturæ ineptissima est ea, quæ laudatur Cap. 17. DEUTERONOMII, quod manifesta est ex ejus fundamento; scilicet, quia verbum hoc DEUTERONOMIUM Secundam Legem significat, ideoque ejus Præcepta locum habere debent in Novo Testamento, quod est Nova Lex: his positis contendit Pontifex, Romam esse locum, quem elegit Dominus; Cardinales esse Levitas Summi Sacerdotis Coadjutores; Pontificem esse Summum Sacerdotem, qui super dubiis & ambiguis consulendus est: 1. in Rebus Civilibus & Criminibus; quæ designantur his verbis, inter sanguinem & sanguinem. 2. in Rebus Ecclesiasticis Criminalibus juxta hæc voces inter lepram & lepram. 3. In Rebus Ecclesiasticis & Civilibus, quæ denotantur his verbis, inter causam & causam.

Nihilò felicior est applicatio illius PAULI I. COR. Nescitis, quoniam Angelos judicabimus, quæ magis secularia: Quod dictum est ad inducendos Fideles, ut ad Fratrum arbitrium magis, quam ad Gentilium Tribunal in controversiis suis temporalibus recurrent. Hoc autem exiguum habet similitudinem cum pretensione, qua Pontifices sibi jurâ quædam vindicant circa temporalia in Regnis aliorum Principum, idque concludunt ex eo, quod Spiritualem Potestatem habent, dum putant v. g. se posse legitimize, etiam quoad Temporalia, ideo quod legitimize valeant, quoad Spiritualia.

Qui Matrimonium accus. &c.

CLEMENS III. vel CELESTINUS III. Cap. 3. velut Principium proponit, Quod contra interdictum & ordinem Ecclesiæ factum est, ratum non haberi, tanquam inordinatum; tam Divinæ quam Humanæ Legis proclamatur auctoritas: undè concludit, Secundum Matrimonium, quod vir contra prohibitionem Ecclesiæ, antè litis circa prius Matrimonium decisionem, contraxit, nullum esse, etiamsi prius irritum pronuntietur.

Hoc autem Principium destruit distinctionem Impedimentorum dirimentium, & Impedimentorum merè prohibentium, quorum numerus tunc major erat, quam hodie; quoniam peccata Penitentia publicæ obnoxia à Matrimonio excludebant; ita, ut illud non dirimerent, si, eis non obstantibus, contractum fuisset. Principium hoc adversatur etiam innumeris Legibus Ecclesiasticis prohibitis non irritantibus. Si hoc tam Divina quam Humana Lex proclamaret, pauciores forent eæ, quæ contrariæ sunt. Hoc argumentum omnino excussum fuit in conciliatione Regularum Juris.

DE DIVORTIIS.

Capit. 1. prout in Primâ veterum Collectionum refertur, erroneum est, in eo, quod docet, Mulieris machinationem in vitam Mariti Matrimonium dissolvere, ita, ut vir læsus aliam uxorem accipere possit. Clausula, post obitum uxoris, à S. RAYMONDO inserta, ad illud emendandum, absurda videtur, quoniam homicidium in sui tutelâ admissum, nunquam publicæ Penitentia fuit subiectum; itaque non erat necessarium dicere, Maritum post obitum talis Conjugis, aliam ducere posse, quia notorium erat ipsum

V

ipsum

ipsum publicæ Pœnitentiæ non esse obnoxium. Quod de Homi-idio necessario dicimus, illud à publicâ Pœnitentiâ immune fuisse, confirmatur *Cap. 2. de Homicid. ex Penitentiario Romano* accersito.

De Privilegiis. Cap. 18.

Vix excusari potest HONORIUS III. ab usurpatione Autoritatis Regiæ, qui hoc *Cap.* prohibuit Jus Civile Parisiis, nec non in Locis Urbibusque adjacentibus legere, Prælectionesque ex eodem Jure audire, sub pœnâ privationis juris postulandi, & pœnâ Excommunicationis. Principis est ponderare, an Ditioni suæ Jus illud legi expediat; admittereque aut excludere à munere postulandi. Nec dici potest, hoc interdictum ad Clericos solos pertinere; generale quippe est; nec dicendum est, utilitatem ex hoc interdicto ad Theologiam redundantem, hoc jus Pontifici dedisse; hoc enim quæsitio colore, nihil esset ferè, quod Pontifices non constituerent in præjudicium Regiæ Autoritatis; nam contenderent ad judicium suum pertinere quicquid ad Religionis utilitatem conducit, Principeque suo judicio obsequi debere: perperam quoque purgatur HONORIUS III. dicendo, Universitates esse Corpora Ecclesiastica; nam perique earum Magistri sunt Laici, Sæcularesque sunt; Scientiæ, quæ in ipsis docentur, tales sunt, Humaniores Litteræ, Medicina, Philosophia, Mathesis ac Leges. His rationibus nixus MOLINÆUS in hunc *Textum*, Pontificem usurpationis adversus Regiam Autoritatem arguit.

De Sent. Excomm.

Cap. 15. §. Laici, docet INNOCENTIUS III. prævium justum atque autoritatem Prælati requiri, ut Laici manus in Clericos criminosos ex autoritate Judicis Sæcularis injicere volentes, Excommunicationem vitent, quod valdè perniciosum foret, Reique Publicæ tranquillitati contrarium.

SEXTI, Lib. I. Tit. 8. de suppl. negl. c. 2.

BONIFACIUS VIII. Regi Lustraniæ præter ejus consensum dat Coadjutorem, quia negligentius Regnum administrabat, ejusque bona dissipabat; Coadjutori facultates omnes impertitur, quibus optis erat, ad administrandum independentem à Principe, donec ille moreretur; Subditis omnibus præcipit, ut huic obtemperent, isque recusantibus, *Braccarensem Archiepiscopum & Comimbrensem Episcopum* committit, ut Censuris Ecclesiasticis, præmissis debitis monitionibus, eos ad obsequium compellant. MOLINA in hoc *Caput* dicit, hujus usurpationis occasionem fuisse, quòd ejus Regis Decessores passi fuerant GREG. IX. deponere Episcopum Ditioni suæ subiectum, quia non servaverat interdictum, cui Regnum ab eodem Gregorio fuerat suppositum; laudatque, ut id probet, *Cap. 18. de excess. Prælat.* Tum respondet *Glosæ*, quæ dicit, Ecclesiam, cum Superiorem non haberet REX, angustiis ac difficultatibus Regni providere debuisse, monensque hanc notam esse falsam, quoniam *Lustrania Rex* Imperatori subiacebat; denique adjicit, ANCHARANUM hujus difficultatis solutionem ignorare, quæ peti debet ex prætensione Pontificiâ, quâ se super Reges ac Regna constitutos fuisse asserunt.

De Sent. & re judicatâ. Lib. 2.

Si de Jure, quod ad Principum depositionem sibi vindicant Pontifices, judicium feratur ex rationibus in hoc *Textu* allatis, vix sibi quis persuadeat, illud esse justum; universæ enim rationes in hoc concluduntur, quòd Pontifex sit CHRISTI Vicarius, ipsique dictum in *Petri* personâ fuerit; *Quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in Cælis*: porrò,

Traditio docet, hæc verba de remissione peccatorum intelligi, & potestatem, quæ illis verbis designatur, eandem omninò esse quam dedit CHRISTUS, his verbis, *Quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis*. Omnes veteres usque ad GREGORII VII. ætatem illa sic intellexere, vel saltem ad vincula spiritualia restrinxere; nam, si extenderentur ad vincula, quæ Subditos Principi ligant, cum ipsa cæteris Societatis Civilis vinculis arctiora sint, nullum erit, quod à Pontifice dissolvi non possit; ergò Liberos emancipare, Servos manumittere, Conjugatos dirimere poterit; verba quippe generalia sunt, vinculaque inferiora fortiora non sunt, quàm superiora: qui potest plus, potest & minus. GREGORIUS VII. tamen *Can. 103. CAUS. XI. QUÆST. III.* declarat, Excommunicationem etiam Pontificiam hæc inferiora vincula non solvere, aut suspendere. Præterea, hæc CHRISTI verba ad omnes Apostolos directâ sunt. MATTH. *Cap. XVIII.* cumque JESUS CHRISTUS Petro dedit potestatem, quam significant, eam quoque cæteris tribuit Apostolis, quos Petrus representabat, & quorum nomine respondebat. Undè, si potestas hæc deponendorum Principum facultatem contineret, hæc cæteris Episcopis Apostolorum Successoribus, communis esset facultas.

Denique, S. Scriptura juxta unanimum consensum Patrum exponenda est, *Sess. IV. Conc. Trident. de Editione & usu Sacræ Scripturæ*; facile autem esset ostendere, Clavium potestatem aliter Patres, quàm Pontificem interpretatos fuisse.

De Immunit. Cap. 3.

BONIFACIUS VIII. Censuras jaculatur in eos, qui Tributa ex quâcumque causâ, in bona Ecclesiastica imponunt, atque eos, qui hæc Tributa solvent; omnes obligationes prius contractas rescindit, Regesque nominatim in suâ Definitione complectitur (hæ Censuræ sunt Excommunicatio *ipso facto* à singulis personis incurrenda, atque interdictum à Communitatibus pariter incurrendum) harum sibi suisque Successoribus, excepto mortis periculo, absolutionem reservat Pontifex. Denique, nominatim omnibus privilegiis, etiam Imperatoribus & Regibus concessis, derogat in iis, quæ hujus *Textus* dispositioni adversantur. Hæc *Decretalis*, magnas peperit turbas, spectataque fuit ut atrox usurpatione Autoritatis Principum Supremorum. CLEMENS V. eam revocare coactus fuit cum omnibus *Decretalibus*, quæ ad eam mitigandam conditæ fuerant.

TIT. de Heres.

Hic TITULUS, prout sive in *Collectione GREGORIANA*, sive in *SEXTO*, sive in *CLEMENTINIS* redigitur, multas res continet circâ Penas & Carcerem, quæ effectum sortiri nequunt, nisi à Principibus autoritatem accipiant, quoniam ad Temporalem Potestatem pertinent. Itaque *Textus*, qui res ejusmodi præcipiunt, nimium progressi sunt, nisi Clausula consensus Principum subintelligatur. Præterea, hoc in argumento distinguenda est quæstio *Facti*, quæ ad Principem pertinet, à quæstione *Juris*, quæ pertinet ad Ecclesiam; atque ad hanc restringendi sunt *Textus*, qui dicunt, Magistratus penas Confiscationis in Hæreticos latas exequi non posse, nisi tales ab Ecclesiâ declarati fuerint, Sæcularique Potestati traditi; sicut enim Ecclesiæ est judicare, utrum hæc aut illæ Propositiones Hæreticæ sint, ita pariter Magistratuum Officium est, quoad Laicos, discutere, utrum has Propositiones protulerint aut docuerint.

§. 2.

Extravag. Commun. Tit. de Major. & Obed. Cap. Unam Sanctam.

Hic definit BONIFACIUS VIII. necessarium prorsus esse ad salutem, ut omnis Humana Creatura Pontifici

tifici sit subjecta; undè sequitur Infideles quoslibet ei subiectos esse, cum naturam humanam cum Fidelibus communem habeant.

Quoniam eo tempore, quo prodiit hæc Constitutio, nemo in Occidentis partibus, ad quas condita est, in Spiritualibus se Pontifici subiectum non agnoscebat, verum subiectio, quoad Temporalia, disceptabatur, meritò creditur, hæc Definitionem non solum de subiectione in Spiritualibus loqui, sed etiam de subiectione quoad Temporalia; quod confirmatur ex historiâ temporis illius, in qua discimus, eam factam fuisse adversus PHILIPPUM PULCHRUM Francorum Regem, qui Pontificis auctoritatem in Rebus Temporalibus denegabat. Idem colligitur ex Principiis à Pontifice suppositis. Primum est, Ecclesiam duos gladios habere, Temporalem, & Spiritualem; huic ille subordinatus est, & pro Ecclesiâ stringendus est, ad nutum Pontificum.

Aliud Principium est, Spiritualis Potestatis Officium esse, ut terrenam Potestatem instituat, eamque in administratione regat, prout opus est. Alibi jam vidimus quondam de his Principiis iudicium ferendum sit, necnon de applicatione, quæ ad Pontificiam in Temporalibus Auctoritatem fit, huius loci *Quodcumque ligaveris &c.* ad PETRUM directi, atque huius apud JEREMIAM, *Ecce constitui te super Gentes & Regna.* Inutilis esset prolixior tractatio.

TIT. de Privileg. *ibid.* C. 2.

CLEMENS V. hic significat, Pontificem cum Natione aliquâ dispensare posse à Definitione Doctrinali, quæ viget quoad cæteras; Rogatus enim à PHILIPPO PULCHRO, ut præfatam Constitutionem *Unam Sanctam*, revocaret, BONIFACIUS VIII. honorem integrum illarumque servare cupiens, REGI; atque ipsius Subditis, pro meritis eorum, hoc Privilegium indulget, ut prædicta Constitutio, quoad ipsos ut non facta reputetur. Hæc dispositio valde singularis est; vel enim CLEMENS V. putavit, Decessorem suum erravisse in sua Decisione, quo in casu eam omninò revocare debuit; vel putavit eam esse veritati consonam, quo in casu Gallos liberare non potuit ab obligatione illi obsequendi.

Extravag. JOANNIS XXII. *Tit. de verb. signif.* C. 3.

Definit hic JOANNES contra quam NICOLAUS III. Cap. 3. *Tit. eod.* definiverat in 6. Undè, cum agatur de Doctrinâ, alteruter erravit. Et hæc sunt vitia, seu errores, qui in Collectionibus GREGORII IX. BONIFACII VIII. CLEMENTIS V. & in *Extravagantibus* annotari possunt. Perique à Gratiano ducunt originem, cæteri leviores aut pauciores sunt, quam qui apud Gratianum.

SECTIO V.

Similitudines insigniores Collectionis GRATIANI cum Collectionibus Posterioribus.

COLLECTIO GRATIANI cum Posterioribus congruit; præsertim quoad Fontes, undè Canones desumpti sunt, qui idem sunt: scilicet, Scriptura, Concilia, sive Generalia, sive Particularia, Decreta Pontificum, Sententiæ Patrum, aliorumque Scriptorum Ecclesiasticorum, Legesque Civiles. Quoad has Leges, eæ apud Gratianum frequentius adhibentur, ut Textus, atque in Textibus laudantur: hoc in cæteris Collectionibus rarissimum est, ut patet ex *Tertio Indice* DECRETI; qui Auctores in Decreto laudatos continet, collato cum *Tertio Indice* cæterarum Collectionum, cujus materia similis est, in verbo, *Legis*, & in verbo, *Iustinianus*; Ducentæ aut Trecentæ circiter Leges apud Gratianum referuntur, aut laudantur; Quintus vero aut Sextus nominatim in cæteris Collectionibus laudantur. Reliquarum Legum, quæ generatim, sub verbis Juris, aut Legis Civiles, laudantur, numerus longus.

Tom. I.

gè minor est in his Collectionibus quam apud Gratianum.

Altera similitudo insignior ex eo nascitur, quod Acta integra non dantur, sed simplicia Excerpta, absque Datâ, aliâve notâ, quæ Tempus, quo condita sunt, indicet; undè fit, ut sæpius ignoretur, quinam Textus anteriores, aut posteriores sint, & quinam sint anteposendi; si fortè sibi invicem repugnent. Huic vitio remedium provisum est in Editione, quæ Notas DD. PITHOU continet, notato, in fine inscriptionis singulorum Textuum; tempore, quo conditi sunt. In eodem genere similes sunt Collectiones, quatenus ordo Temporum non servatus est inter Textus in singula Argumenta relatos; quod pariter Leges Posteriores cum Anterioribus confundit, Disciplinamque veteriorem cum minus veteri. Præfatæ Notæ Chronologica prævis hujus defectus effectibus occurrunt; manet tamen eadem ordinis perturbatio. In hoc Gratiani Decreto congruit GREGORIANA Collectio, quod hæc ex omnibus Collectionibus Decretalium præcedentibus coalescat, ad instar *Codici* JUSTINIANI, qui ex tribus *Codicibus* anterioribus conflatus est: similiter Gratianus in suam Compilationem contulit Canones, ab omnibus Collectoribus præcedentibus quassos, scilicet ex CANONIBUS APOST. ex *Codice* DIONYSII Exigui, & Collectionibus MARTINI Braccarensis, THEODORI Cantuariensis, Pseudo-ISIDORI, *Capitularium Regum Franciæ*, REGINONIS, BURCHARDI Wormacensis Episcopi, IVONIS Carnotensis Episcopi. Sicut autem Collectione Gregoriana facta non sunt inutiles aliæ Decretalium Collectiones, sic, & post Gratiani Collectionem, opus habemus Collectionibus Canonum ipsi anterioribus. Hæc Propositio circa DECRETUM Gratiani infra probabitur, in Collatione ejusdem cum Collectionibus Anterioribus, sive Orientalibus, sive Occidentalibus.

Quoad cæteras similitudines, observare sufficet, eas Collectiones Jus Commune continere, easque ideo in Scholis exponi, atque in Judiciis ad litium Decisionem adhiberi; undè etiam fit, ut singulæ suis GLOSSIS instructæ sint, quibus Argumenta inter se connectuntur, conciliantur oppositiones, exponunturque obscuriores loci. Hæ Glosse Auctores habent insigniores Juris Interpretes Sæculorum XIII. XIV. & XV. simulque junctæ fuerunt in unam Compagem, quæ dicitur GLOSSA, cui Notæ marginales adjectæ sunt. Unum ex majoribus commodis, quæ ex eâ colligi possunt, est facilitas inveniendi laudationem Textuum, qui relationem aliquam habent cum proposito Textu. Id manifestum fiet ex Observationibus mox faciendis in omnia, quæ ad *Glossam* pertinent, præmissâ monitione, quod, licet Rubricæ Observationes & Conciliationes Gratiani Canonis vires non obtineant; *Glossam* tamen suam habent, perinde ac Canones; qui honor ex auctoritate ejus Scriptoris apud Canonistas natus est.

SECTIO VI.

Observationes in Glossis.

QUAMVIS GLOSSA vim Canonis nihilo-magis obtineat, quam id, quod Gratianus ex seipso, sive in fronte, sive ad calcem Canonum à se collectorum, adjecit, ejusque Glosse auctoritas etiam apud Fautores suos studiosissimos, Gratiani existimationi cedat; de ipsâ tamen in PROLEGOMENIS loquendum esse duximus, quoniam ad Jus generatim spectatum in iis expositum propius accedit. Ejus fit mentio in Additionibus nostris ad confirmandas aut illustrandas REGULAS nostras appositis; Auctoresque in eundem finem à nobis laudati eâ sæpius utuntur, ad stabilienda loca, quæ ab eis accersivimus. Præterea, quædam differentia, & quædam similitudines occurrunt inter *Glossam* DECRETI, & *Glossam* Collectionum Posteriorum, quæ observatione dignæ sunt. Hæ rationes aliæque similes quædam Notæ in *Glossam* postulare vix sunt; nosque

V 4

ad